

משנת השבוע

פרשת משפטים תשפ"ה
[שנה י"ד - גליון כ']

דברות קודש

שיעור הלכה

ניצוצי הדף

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

דברות קודש

ליקוטי מגיד משנה

מצוה יומית

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

הילולא דצדיקיא

א געדאנק פון פרישה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

מרא"מ בספרי משנ"ה

מערכת המשנה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

לימוד מצוה יומית

ערב שבת:	כ"ג שבט
מצוה פה:	מצות שביתה בשבת
שבת קודש:	כ"ד שבט
מצוה פו:	שלא להשבע בע"א

פרשת תרומה

יום ראשון:	כ"ה שבט
מצוה פז:	הדחת בני"ל ע"א
יום שני:	כ"ו שבט
מצוה פח:	מצות חגיגה ברגל
יום שלישי:	כ"ז שבט
מצוה פט:	הפסח על חמץ
יום רביעי:	כ"ח שבט
מצוה צ:	לא להליץ אימוריו
יום חמישי:	כ"ט שבט
מצוה צא:	מצות ביכורים

תוכן הענינים

דברות קודש
 מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה . ג
 ליקוטי מגיד משנה ה
 מצוה יומית ח
 דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א י
 מראי מקומות ללימוד דף היומי כ
 שיעורי הלכה כב
 ניצוצי הדף כו
 מערכת המשנה כט
 היולא דצדיקא לא
 מגיד משנה לנוער לט

אונגוואר

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות

1578 53rd St

Brooklyn, NY 11219

לשלוח תגובות והערות
 בכל עניני הגליון בפאקס
 718-851-2660

לקבל הקונטרס באי-מייל:

KHALUNGVAR@GMAIL.COM

קול אונגוואר

דא"ח מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

718.255.9118

◆ נא לשמור על קדושת הגליון

דברות קודש

מאת נ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

פרשת משפטים

[וגדולה מזו דנתי במקום אחר במי שנתעלף ומת ממש במח ובלב, ורק החזירוהו ע"י תחבולות הנקרא מאסאזשע"ס בלב וכיוצא בו וחזר וחי, אם אשתו בינתיים זינתה מה היא ומה דין הולד, ואי צריכה קידושין מחדש. ואם הוא כהן גדול מה דינו להחזיר את אשתו שהוא היתה אלמנה. ואם נתן גט על תנאי ומת וחזר וחי מה דין הגט, ועוד הרבה מצות כמעט כל התורה כולה. ואם מתה אשתו וקידש אחות אשתו ואח"כ חזרה וחיתה.

אמנם הראיתי לדעת בזה מגמ' (שבת פח:) ואריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל, שנאמר (שה"ש ה:ו) "נפשי יצאה בדברו". ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן, דיבור שני היאך קיבלו? הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם וכו' ע"ש. ואעפ"כ לא היו צריכין לחזור ולקדש נשותיהם, ואדרבה התורה אמרה "שובו לכם לאהליכם" (דברים ה:כז).

והנה נידון דידן נפ"מ עוד לענין יבום, שאם נסכים שמיתת המוח הו"ל מת, ונולד לו יבם לאחר מכאן, אינו מיבם. ואם נאמר שהוא חי, א"כ הרי הוא זקוקה ליבום. גם אם ימות בנו לאחר שמחו הפסיק ואח"כ ימות הוא, יפטור מן היבום.

"ועברתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך" (כג:כה). אתן פה מקום מה שכתבתי לחכם א' במחלת המוח כאשר הלב בריא מה דינו, וז"ל.

היות כי ביקשו ממני כמה רבנים לברר אופן לקבוע מיתת האדם ר"ל מתי הוא, לפי שבאו כמה ורצו לחדש שכשהמח מפסיק מלפעול הגם שהלב פועל קוראים לו ח"ו מת, ושוב ממימים אותו ולוקחים ממנו איברים לשתול לאחרים או כיוצא בו. ולכן הנני מעתיק כאן מה שכתבתי בקיצור לחכ"א.

הנה באיזה אופן קובעים זמן המיתה ר"ל באדם מישראל, עיין מזה טיו"ד (סי' של"ט, סי' ש"ע), והארכתי בזה בספרי משנ"ה. ואמנם כיון שעכשיו הדבר נתעורר ע"י כמה גורמים, ובפרט מהרופאים העוסקים בהשתלת איברים ולוקחים לפעמים איברים מאנשים שהם גוססים להשתיל באדם אחר, ורוב פעמים במזיד ולפעמים בשוגג. חוץ מזה יש בזה נפ"מ בכל התורה כולה להאדם בעצמו מתי נקרא מת שנעשה חפשי מן המצוות, ועד מתי עדיין הוא בכלל בעל חי ומקיים מצוות על גופו. וגם נפ"מ אם אשתו זינתה בשעה כזו, אם הולד ממזר או שהוא בן פנויה.

מוֹבֵן בזה מה שאמרו ז"ל (ברכות יח:): דרשעים בחייהם קרוים מתים, והטעם שנתגבר עליו כחות הרוח שבלב גם על המח והמחשבה, והנשמה הלכה לה ועזבה את ביתה, והרי הוא מת לגבי זה שהנשמה שבמח עזבה אותו. מ"מ החיות שבאדם הוא בגוף, ולכן אסור להמית רשע נמי בלי ב"ד, הגם שהנשמה שבמחו כבר מתה. ולהדיא אמרו רשעים בחייהם קרוים מתים, כלומר בחייהם שהם חיים מכח רוח שבלב מ"מ הם קרוים מתים. וא"כ מיתת המוח אפשר לקראו מת, אבל מ"מ חי הוא לכל דבריו עד שיצא הרוח שבלב, וכדעת רבותינו מאז ומלפנים. וח"ו המעצם עיניו או נוטל אבר אפילו אין הנשמה תלויה בו, אם גרם למהר ולהחיש המיתה, הרי זה בכלל שופך דמים. וכ"ש הנוטל אבר שהנשמה תלויה בו, כגון הלב והריאה שודאי הרי הוא בכלל רוצח נפש ממש, ובמידה הוא חייב מיתה ובשוגג הרי זה גולה.

ובאמת התשובות כתבתי על מה שאמרו ז"ל ההורג את הטריפה פטור, ומי שעשה טריפה לאדם בריא חייב מיתה, וחובשין אותו ואין ממיתין אותו עד שימות הטריפה (עי' יד רמ"ה סנהדרין ע"ב). והטעם בזה, דמה שחייבה התורה מיתה על רוצח אדם, לא חייבה על רציחת הנשמה אלא על מיתת הגוף, ומיתת הגוף תלוי בלבו של אדם והנשמה היא במח. ולכן כל זמן שהלב דופק הרי הוא בכלל בע"ח. אלא אם עשאו טריפה הרי סופו למות, אבל מ"מ אסור להרגו, וההורג את הטריפה נמי חייב מיתה בידי שמים. ולכן ח"ו להקל בחיות האדם אפי' כל שהוא מדרך חז"ל. ההמשך בדף י'

ולדין הרי בן אין לו נפלה ליבום. וכן אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר, וכן לענין גירושין, וכן לענין קריעה ואבלות מתי מתחיל, וכן לענין אנינות.

בקיצור הדבר נוגע לכל התורה כולה, וכבר כתבתי מזה בספרי הנ"ל ובעוד מקומות. ואומר אני הגע בעצמך, ילדים שנולדו כעין שקורין צמח או וועדזטעבל יהיה מותר להורגן לפי דעת הרופאים, כי המח שלהם מת או שלא חי לעולם, וזה ודאי לא יאמר אדם.

האמנם באחד השיעורים הבאתי רא"י ברורה ומפורשת מרבינו הא"ע (שמות כג: כה) עה"פ ועבדתם בד"ה אמר אברהם המחבר יש חכמים גדולים חכמי השתי תורות ולא התעסקו בחכמת התולדה, על כן לא יכולתי לפרש אלה הברכות אם לא אזכיר מעט מהחכמות, בעבור שגוף האדם מהעולם השפל והנשמה העליונה קשורה בו. ויש אמצעים בין הנשמה והגוף והנה הם שני כחות, ובל' הקודש יקראו על הרוב רוח ונפש, כי הנשמה היא החכמה ומושבה במוח הראש, וממנה יצא כח כל ההרגשות ותנועת החפץ. והרוח בלב ובו חיי האדם, והנפש היא בכבד והיא מתאוה לאכול וכו' ע"ש דברים נפלאים.

ולדין מיהו כתב מפורש הא"ע שהנשמה שבמוח שממנה יוצא כל ההרגשות ותנועת החפץ, אבל אין מהוה החיות והחיים של האדם, אלא הרוח שבלב בו חיי האדם. ולכן פשוט דאפילו מת המח, הרי אין החיות תלוי בו אלא חיי האדם שהוא הגוף תולה בלב, וזה פשוט וברור מאד.

ליקוטי מגיד משנה

פרשת משפטים

ביאור מדוע מתחיל הפרשה בפרשת עבד עברי

"כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד וגו'" (כא:ב). יש לדקדק, הרי יש כלל (ויק"ר י"ג ד') אין הקב"ה פוגע בנפשות תחלה, ובפרט שמבואר בגמרא (ערכין ל:): לענין עבד עברי, שבתחילה צריך למכור נכסיו, ורק אח"כ בא לידי כך שנמכר עבד עברי, וז"ל הגמרא: בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית, לסוף מוכר את מטלטליו, שנאמר (ויקרא כה:יד) "בשנת היובל הזאת". לא הרגיש, לסוף מוכר את שדותיו וכו'. לא באת לידו, לסוף מוכר את ביתו וכו'. לא באת לידו לסוף מוכר את בתו, עד שלבסוף מוכר את עצמו. אם כן למה מתחיל כאן בדיני עבד עברי שהוא קלקלה בגופו. והרמב"ן כבר דקדק למה התחיל דוקא במצוה זו, ולא בשאר משפטים. גם יש לדייק לשון כי תקנה 'עבד' עברי, היה לו לומר כי תקנה 'איש עברי'^א או 'איש מישראל', שהרי עדיין אינו עבד הוא, ועיין אור החיים הקי'.^ב

בני ישראל עבדים להשי"ת

נראה לפי מה שאמרו (קידושין כב:) בעבד נרצע שמעמידו אצל הדלת והמזוזה, ואומר אוזן זו ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע. הנה כל ישראל הם עבדים להקב"ה, ועל מנת כן הוציאנו הקב"ה ממצרים. לפי זה מובן מה שקראו עבד, שבאמת כל ישראל עבדי ה' הם, וזה שהלך וגנב, נאבד שם ישראל הימנו שהוא המעלה הגבוהה, וכמו שכתוב בספרים (שלה"ה, תורה שבכתב וישלח ד"ה ויאמר לא יעקב), ושפיר קראו עבד עברי.^א

^א כתב הבן איש חי (דרושים) על זה הפסוק, המזכה לחייבא כאלו קנאו, ולזה החייבא קורא אותו בשם עבד עברי, כי עברי הוא ונעשה עבד ליצה"ר, וזה המזכה שהחזירו בתשובה קנאו וזכה בו. ומפרש שש שנים צריך לעבוד כנגד ששה תיבות בפסוק שמע ישראל.

^ב וז"ל: אולי שיוכן לומר שאם יהיה לפניו לקנות עבד כנעני ועבד עברי, יקדים העברי, וזה שיעור הכתוב, כי תרצה לקנות עבד, תקדים לקנות עברי, ולא תאמר אקנה עבד שאעביד בו עד עולם, ולא אקנה עבד שאחר שש שנים אשלחנו. וטעם שקראו עברי, כי חש הכתוב ליחס שם עבדות על ישראל, לזה כנה אותו בשם זה. עוד רמז, כי שם עבדות על ישראל הוא עובר ואינו קבוע, מטעם כי לה' הם עבדים, ויצא מתחת ידו בשנה הז', עיי"ש עוד.

^א איתא בבאר משה מהרה"ק מאז'רוב זי"ע (פ' וישלח מאמר ב' אות ב'): תדע שאף שמדריגות יעקב נכללת בשם עבד, אך נעלה הימנה דרגת ישראל, המורה על נצחון, ועליה נאמר (ישעי' מט:א) "ישראל אשר בך אתפאר", כלומר שיש מקום להתפאר בה, וזה שאמר הכתוב (שם מד:א) ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו, ועוד שם (מד:ב) "אל תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו". כי אם אמנם יעקב נקרא עבדי, אך התפארות ובחירה נאמרה בישראל שהוא ישרון, היינו ישרות מליאה. והוא שאמרו חז"ל (חולין קא:) לא נקראו בני ישראל עד סיני, והיינו לפי ששם נקראו ישרים (שוחד טוב

נקרא עבד עברי מכיון שאינו מאמין שהקב"ה זן ומפרנס

והיות כי הגונב כסף ועבר על לא תחמוד אינו מאמין שהקב"ה זן ומפרנס לכל, ונותן לחם לכל בשר כל אחד המגיע לו,¹ ולכן מדה כנגד מדה שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי, להראות לו שהעולם כולו של השי"ת הוא, והוא נותן ונוטל למי שרוצה. והנה רש"י כתב על 'נאלה המשפטים', שהו' נוסף על הראשונים - מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. עוד פרש"י (ד"ה ורצע) אוזן זו ששמעה על הר סיני 'כי לי בני ישראל', והלך וקנה לעצמו אדון תרצע. לפי זה מובן מדוע מתחיל הפרשה בדיני עבד עברי, כי זה ההמשך של פרשת יתרו, ובא ללמד, שנלמד ממעמד מתן תורה, שאנחנו רק עבדים להשי"ת, והוא הזן ומפרנס לכל.

ביאור התרגום יהונתן

"אם מאן ימאן אביה לתתה לו" (כב:טז). בדבר אשר העיר שבתרגום יונתן על זה הפסוק איתא אין לא חמיא ליה, או דלא יצבי אבוה למיתבא ליה. ונתחבט בפי המפרש שפירש, אם אינה ראויה לו, או שלא יחפוץ אביה לתתה לו. ולכן יצא להגיה בתרגום אין לא חמיא לה'.

חמיא מלשון רצון או מלשון ראייה

לפענ"ד פשוט כוונת התרגום יהונתן אין לא חמיא ליה, כלומר שהבתולה הקטנה אינה רוצה בו, וחמיא מלשון חמיד ורגיג (פיוט אקדמות). וחתני הגר"צ פירש ד'חמי' הוא מלשון ראייה, שאינו נראה לה לישא אותו. וכדאיתא (כתובות לט:): אחד האונס ואחד המפתה בין היא בין אביה יכולין לעכב, ומיירי באופן שאביה תולה על דעתה.

מחלוקת הראשונים אם בקטנה ממתין גם אם היא רוצה

ובפרט לפי מה דאיתא (קידושין מא). שאסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה, שמא כשתגדל תאמר איני רוצה בו. ובתוס' שם הקשו ממה שאמרו (כתובות עה.) אתתא

פ"ט), כלומר הישרות זיכתה אותם לדרגת ישראל, ואין זה סתירה למה שביארנו שהשם ישראל הוא נצחי ואינו תלוי בשום תנאי, כי באמת בסיני נקבע דבר זה, ועד סיני היה רק קריאת השם ולא בקביעות, ואילו במעמד הר סיני שנחקק בלבם הישרות, זכו להיקרא בשם זה לדורות. ונפלא בזה ביאור הכתוב (ישעי' סה:ה) "זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ידו לה' ובשם ישראל יכנה", כי לדרגת יעקב ראוי אף זה שרק אומר לה' אני, ואילו לשם ישראל בשלימות מחמת מעלה עצמית ולא רק מכח שם שנקראו בסיני, זוכה המשעבד עצמו לגמרי, זה יכתוב ידו לה', היינו קבלת עול מלכות שמים.

¹ מסופר: להרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע נודע לו על משמשו העני שאין לו מנעלים לרגליו, וגמר אומר לאסוף כסף מנדיבי העיר ולתת לו בסתר את המנעלים. ויהי כאשר הצליח להשיג את מלא הסכום, בטרם הספיק לקנות הנעלים, השאיר את צרור הכסף במגירתו (drawer). לזמן מה הבחין המשמש במעות הצרורין, ופחו עליו יצרו, וגנבו לעצמו. ויהי כאשר הבחין הרבי שנעלם הכסף, חקר ודרש מי שלח ידו במעות. לאחר בירור קצר נודע שיד המשמש במעל הזה. מיד קרא לו הרה"ק מווארקא, ואמר לו: "שוטה שבעולם, אם היית ממתין קצת, היו לך אותן המעות בהיתר".

(ארץ צבי פ' ויצא ד"ה בהפטורה)

בכל דהו ניחא לה, וא"כ למה חיישינן שתאמר איני רוצה בו. ותירצו, שהני מילי בגדולה, אבל קטנה לא. אבל בתוס' ר"י הזקן תירץ, הני מילי כשהיא עצמה עושה, אבל כשאחר עושה לא. ונראה דלתוס' ר"י הזקן אפילו קטנה כשהיא עצמה עושה ניחא לה. אבל לפי דברי התוספות משמע שקטנה אין לה דעת כלל, וממתינין עד שתגדל, ותאמר בפלוני אני רוצה.

מבואר שלדעת התוספות לקטנה אין לה רצון כלל, שדוקא בגדולה שייך רצון, אבל קטנה לא שאין לה רצון. ותוספות ר"י הזקן סובר שרצונה מהני אפילו כשהיא קטנה, והיינו עד שתגדיל, כלומר שתהיה כל כך גדולה שתוכל לומר בפלוני אני רוצה. ולכן מפרש התרגום יונתן אין לא חמיא ליה, שאינה רוצה בו ואביה מסכים לה שלא תנשא לו בעל כרחה, או דלא יצבי אבוה למיתבא ליה, שאין האב רוצה אפילו היא מרוצה. (שו"ת משנה"ה ח"ז סי' פ"ז)

המשך מדף ד'

כבר בגדר גוסס ומיתת המח, אפ"ה
'והסירותי מחלה מקרבך', מלשון הקרב
והכרעים, ויחזור גם המח לבריותו.

ונראה דו"ש "ועבדתם את ה' אלקיכם
וברך את לחמך ואת מימך
והסירותי מחלה מקרבך", שאפי' כשח"ו

מצוה יומית

מצוה צה. בנין בית הבחירה

ג' אדר תשפ"ה

שיפוץ בכותל המערבי

בנידון הכותל המערבי שריד בית מקדשינו, שזה כשנתיים נופלים לפעמים אבנים וצרורות לעבר רחבת התפלה, עד שיכולות לסכן את שלום המתפללים, ואף פגע כבר בעי"כ באחד המתפללים, ופצעה אותו. ופרופסור מומחה לבטיחות בדק את מצב האבנים ע"י צילומים שונים, ונתברר שישנם אבנים שיכולים ליפול. וכפי הידוע נעשו במאה השנים האחרונות עבודות תיקון במילוי ביטון (cement) ואבנים, אשר כיון שלא היו מקצועיות (done professionally) הן מתפוררות כיום.

ומעכ"ת הביא מספר מקדש מלך שחומת ירושלים והר הבית נבנו משיירי הלשכה, ויש בהם קדושה. ולשיטת הר"י אכסנדר (הובא בב"י) שע"י שבאו בה פריצים וחללוה (עי' יחזקאל ז:כב) לא נפקע הקדושה לענין איסור נתיצה. וגם ציין לאגרות משה (יו"ד ח"ד סי' ס"ג) שכותל המערבי הוי הקדש ומועלין בו. מיהו בנידון דידן כיון שבאנו לתקן, יש לומר שמותר, וכמובא בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' רל"ג). עכ"פ משמע שרק דרך השחתה לוקה, ולא כשלוקח לצורך תיקון.

גם בבית המקדש עשו תיקונים

והנה הדבר מבואר (עירובין קה). הכל נכנסין בהיכל לבנות לתקן ולהוציא את הטומאה, ומצוה בכהנים. אם אין שם כהנים נכנסין ליום, אין שם ליום נכנסין

ישראלים. ואידי ואידי טהורין - אין, טמאין - לא וכו' מצוה בתמימים וכו', ע"ש. והרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ז הכ"ג) הביאו.

וכתב עוד, מקום שהיה בעלייה מכוון על קודש הקדשים, אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע [ז' שנים], לידע מה הוא צריך לחזק בדקו וכו' וכל הנכנסין להיכל לתקן יכנסו בתיבות. אם אין שם תיבות, או א"א להם שיעשו בתיבות, יכנסו דרך פתחים, ע"כ. הרי שגם בביהמ"ק הכניסו אנשים לתקן ולחזק הבית בבדק מה שצריך. וא"כ כ"ש בנידון שלנו שאין המקדש בשלימות ובבנינו, רק שריד מהכותל. ולא מיבעיא אם אין הכותל המערבי כותל המקדש, פשיטא שמותר, עיין בכפתור ופרח (פ"י) שהעלה שהוא כותל הר הבית.

לחזק מה שיש בודאי מותר

עכ"פ יש לומר מספק ספיקא - ספק שהכותל אינו מן המקדש, ומותר אפילו לשנות האבנים. ואם תמצא לומר מן המקדש, שמא לא קיי"ל כהר"י אכסנדר, וכיון שבאו בה פריצים חללוהו לגבי זה, ושמא קיי"ל כהראב"ד דקדושה שניה לא קידשה. ואם תמצא לומר כהרמב"ם, אפשר שלתקן מותר אפילו באופן זה, ואפילו להוציא אבנים ולהחליפן. ואם תמצא לומר שלהוציא אבנים ולהחליפן כדי לתקן אסור, מ"מ לחזק מה שיש כבר לפענ"ד אין איסור לכו"ע.

גורמים להתפוררות האבנים - לפענ"ד ליכא למיחש מלגזזם. ומה שכתב בשם הגר"ח זוננפעלד זצלה"ה לאסור לתלוש עשבים מהכותל המערבי, ע"פ הגמרא (מגילה כח.) שבית הכנסת שחרב ועלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש. ומעכ"ת כתב שאולי יש לחלק, שכאן הדבר מדובר בחשש ליציבות (stability) אבני הכותל המערבי.

הנה לפענ"ד הנני מסכים לו שכאן שאני, ששם הטעם כדי שידאגו ויצטערו ויחזרו לבנותה. אבל בנידון דידן, הרי אין בדינו לחזור ולבנותה, ואדרבה הרי בזה אנו עושין תיקון להכותל שישאר. וכיון שמצוה לתקן שלא תתקלקל, בודאי מותר לתלוש העשבים שגורמים קלקול לכותל, כנלפענ"ד.

אם הפועלים צריכים להיטהר

בדבר אשר העיר, האם אותם שעוסקים בתיקון הכותל צריכין להטהר במקוה קודם, לפענ"ד ודאי לכתחילה יטבלו. והגם כי בעונ"ה אין אתנו אפר פרה, ואנחנו כולנו טמאי מתים, מ"מ כל מה שאפשר צריך לעשות, ועכ"פ לטהר עצמם מט"ק [מתשעה קבין]. ובהיותי בארצנו הקדושה, ובקרתי אצל ידי"נ הגאון הגדול מוהרי"ש אלישיב (שליט"א) [זצ"ל] הסכים לדברי לענין התיקון, וג"כ הדגיש שלא ישנה הגוון של האבנים ולא יחליפם. (שו"ת משנ"ה חי"ז סי' קצ"ז)

פסקי הלכות בענין זה

לכן נלפענ"ד על סדר השאלות:

א' להזריק חומר כימי שייצר הדבקה בתוך האבן - לפענ"ד יש להתיר, וזה יותר טוב מקדיחת חור בתוך האבן וקביעת מסמר חזק בתוכו.

ב' לסתום את הסדקים ע"י הכנסת מלט וסיד מתאימים לסגירת הסדקים - גם זה לכאורה מותר.

ג' להעביר ביטון שלעבר ולהחליפם חומר חדש על בסיס סיד - אם א"א אחרת יחליפו, אבל לא ישנו את צורת האבנים, וכ"ש שלא להכניס אבנים אחרים. גם הסיד הישן שמוציאים ההחליף, יגנוזו, שלכאורה כבר נתקדשו במה שקבעוהו בכותל מלפנים.

ד' השלמות בבניית האבן שבעלי מקצוע ממליצים להחליפם בהשלמה עם אבנים הדומות לאבנים המקוריות - לפענ"ד אין להחליף כל זמן שיש תיקון באופן אחר.

ה' להשלים החורים אשר הפכו למושב ציפורים - לפענ"ד יש להשלימם. ומה שכתב שמא אין להשלים המושב עבור הציפורים, אשר נאמר עליהם (תהלים פד:ד) "גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה". הנה אדרבה עשו על המקדש אמה כלה עורב (מדות פ"ד מ"ו) להבריא העופות, כדרך שעושין שומרי הפירות.

צמחים בכותל

ו' צמחים בכותל המערבי אשר שורשיה

דברי אלקים חיים

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת משפטים תשפ"ד

שיעור חומש רש"י - יום ה'

תאחר, ורצונו לומר שלא תתן הדמע שלך ל'אחר', היינו שלא במקום מצוה, רק תתדבק עצמך בקדושה, ועי"ז בכור בניך תתן לי, ורצונו לומר שיהיה בכור בניך בכור אמת, וממילא גם כל יוצאי ירכך יהיו צדיקים. וזהו "ואנשי קודש תהיון לי", ע"י שתהיו משומרי הברית, תלמדו תורה בטהרה ותהיו נקראין 'אנשי קודש'. ע"כ.

והשפתי כהן עה"ת כתב, "מלאתך ודמעך לא תאחר", פירוש, שתלאה עצמך ותרבה בבכיה ותוריד דמעות שיעור מיחוי העוונות. שהעוונות נקראים 'אבנים' שנכשל בהם, ועליהם אמר (איוב יד:ט) "אבנים שחקו מים", אבני נגף שחקו מים - הם מימי העין שהן הדמעות. 'לא תאחר' עד זמן הזקנה, כי אולי לא יהיה בהם שיעור למחות. ע"כ.

תבסו ומשל"ג אלבין

והישמח משה (פ' מקץ) כתב, שמבואר בספרים הקדושים, דמי שאינו פוגם באות ברית קדש, אזי שריא ביה באות ברית קודש שם שד"י מלבר ושם הוי"ה מלגו. ואילו המטמא אותו, שורה עליו שם ס"מ מלבר, רק אלו שני אותיות אשר הוא חלקו מהטומאה, ושם שט"ן מלגו. אוי לה לאותה בושה, הלוא למשמע אוזן דאבה נפשינו.

ועפ"ו מבאר הישמח משה הפוסק (איכה ד:ו) "זכו נזיריה משלג צחו מחלב", כי ידוע דאלו שאינם פוגמין, יונקין משפע הקדושה

ב' תיקוני תשובה: ע"י דמעה וע"י רנה ושמחה
בשנה רגילה יוצא שפרשת משפטים הוא הפרשה האחרונה של ימי השובבי"ם. ולכן נדבר השבוע על אופני תיקוני התשובה על החטא הידוע. דהנה בפרשתן כתיב "מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי" (כב:כח).

ומבאר החנוכת התורה (פ' משפטים אות פ"ח) דהתורה מרמו לנו מה דאיתא בכמה מקומות את גודל העונש של מוציא שכבת זרע לבטלה. והוא מחמת שני נשים זונות - מחל"ת ולילי"ת המחטיאים לאדם. והתקנה לזה, להכניע הכת של לילי"ת ע"י דמעות שאדם מיילל ובוכה על אדם כשר שמת רחמנא ליצלן, או להוריד דמעות בשעת התפלה. ולכת מחל"ת יש תקנה, להכניע ע"י שמחה של מצוה.

ועפ"ז מבואר בפסוק, כי 'מלאתך' אלו ביכורים שהיו מביאים בשמחה להכניע מחל"ת, ודמעך' דהיינו דמעות, להכניע לילי"ת שלא יחטיאו את האדם. ואם תעשה כן, אז 'בכור בניך תתן לי', דהיינו ראשית אונו. ע"כ.

ובעיני זה כתב המאור ושמע עה"פ "מלאתך ודמעך לא תאחר", פירוש הטיפות הקדושות מכנים בשם 'דמע', כי הדמע הוא יוצא מהמוח, והטיפין קדושים יוצאין ג"כ מהמוח. ואמר הכתוב 'מלאתך ודמעך לא

מרוב כל". ורואים מזה שע"י השמחה של מצוה מתבטלת התוכחה מישראל - הנוקמת על פגם הברית.^א

ובן איתא בתולדות יעקב יוסף (פ' נשא), שיש שתי דרכים איך לתקן החטאים של פגם הברית - ע"י דמעות של תשובה ותפילה, דכל טפה מן הדמעות מתקן טיפה אחת של החטא, וע"י שמחה של מצוה.

ובמו כן התיקון להחטא של נחש הקדמוני הוא ע"י שמחה, כמ"ש החתם סופר (תורת משה פ' עקב) דהאותיות הקודמות לאותיות נח"ש, הוא אותיות זמ"ר. וזה מרמז שע"י הזמרה והשמחה, מזמרים עריצים וקליפת הנחש. וזהו הלשון 'פסוקי דזמרה', שע"י הזמרה להשי"ת מזמרים ומכריתים את הקליפות.

בא יבוא ברנה נושא אלומותיו

והגם שנתבאר שיש שתי דרכים לתקן הפגם - ע"י דמעות וע"י שמחה, מ"מ הדרך המובחר הוא דרך השמחה, כמו שאמר הרבי ר' זושא זי"ע. דהנה כתיב 'הזורעים בדמעה ברנה יקצורו. הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בא יבוא ברנה נושא אלומותיו' (תהלים קכו:ה-ו). והכי פירושו, בין הזורעים בדמעה ובין הזורעים ברנה, שתיהם יקצורו רווחים, כי אכן יש שתי דרכים בעבודת ה'.

אמנם יש חילוק גדול ביניהם, דההלוך בדרך הדמעה - 'הלוך ילך ובכה', הוא 'נושא' רק 'משך הזרע', דהיינו שכפי אשר השקיע כך הוא קוצר רווחים. משא"כ ההלוך

מהשכינה, כביכול בנים יונקין משדי אמן. והנה שם הוי"ה ב"ה הוא בגימטריא כ"ו. ואותן המגרשין השם הוי"ה ומשרין במקומו שט"ן, הוא יתר במספר של"ג, דו"ק ותשכת.

וזהו "תשלג בצלמון" (תהלים סח:טו), שהעושה השל"ג הנוזר, הוא בצלמון - בצ"ל מו"ת, דהיינו שמאבד ימיו ושוכן בצל מות קודם זמנו. וגם בחייו ע"י ה'פשע' שעשה ניטל ממנו ה'שפע', והוא עני החשוב כמת (נדרים סד:). וזהו (תהלים נא:ט) "תכבסני ומשלג אלבין". והיינו זכו נזיריה', דהיינו הפרושים מהבלי עולם הם זכין מאותו השל"ג - שאין עליהם אותו השלג, רק שם הוי"ה ב"ה במספר כ"ו, אז 'צחו מחלב', שיונקין שפע הקדוש ואין חוטף מהן. ע"כ.

הוכחה שיש תיקון ע"י השמחה של מצוה

ובענין מה שכתב החנוכת התורה שיכולים להינצל מפגם הברית ע"י דמעה וע"י שמחה של מצוה, מבואר כך גם באמונת משה מאלכסנדר (פ' כי תבוא) שהשמחה של מצוה מכפרת על פגם הברית. והביא לזה ראיה, דהנה איתא מהאר"י הק', שכל התוכחה באה משום חטאים של פגם הברית, כדכתיב בתוך התוכחה של פ' בחקותי (ויקרא כו:כה) "והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית", והיינו שכל התוכחה הוא חרב הנוקמת על דבר הברית.

ומזה יש לנו ראיה, שהתיקון לפגם הברית הוא שמחה. שהרי בפרשת התוכחה בפרשת כי תבוא כתיב (דברים כח:מו) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב

^א זכורני, שכשכ"ק אאמו"ר הגה"ק זי"ע ראה מימרא זו של האמונת משה, נתלהב מזה מאד, וציוה לשנות את הניגון ששרים על 'ארשת שפתנינו' בתפילת מוסף של ראש השנה לאחר התקיעות בחזרת השי"ן. שעד אז היו שרים על זה שיר התעוררות, ואז ציוה לחבר על זה ניגון שמח [ורק על 'היום הרת עולם' להמשיך לשיר על זה שיר התעוררות כמו כל השנים], כיון שע"י שמחה של מצוה זוכים לכפרה אפילו על פגם הברית, וגם תקיעת שופר הוא תיקון לפגם הברית.

לכפר על כל החטאים. ועפ"ז יש לבאר מה שאמרו בגמרא (סוטה לה). דרש רבא, מפני מה נענש דוד, מפני שקרא לדברי תורה 'זמירות', שנאמר "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי" (תהלים קיט:נד). אמר לו הקב"ה, דברי תורה שכתוב בהן "התעייף עיניך בו ואיננו" (משלי כג:ה), אתה קורא אותן זמירות? הריני מכשילך בדבר שאפילו תינקות של בית רבן יודעין אותו וכו'.

והביאור בזה, כי התורה יש לה כח לכפר הרבה יותר מהזמירות – ברנה, שהרי התורה מכפר אפילו יותר מהקרבנות, בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתורה. וא"כ, איך יתכן לקרוא להתורה 'זמירות', הרי התורה מכפר הרבה יותר מהזמירות, ולכן נענש.

ובן כתב הנועם אלימלך (בפרשתו), דבזמן שביהמ"ק היה קיים היו הקרבנות מכפרים. ועכשיו בעוונותינו הרבים שאין לנו מזבח, התורה הקדושה מכפרת. על דרך שאמרו חז"ל (ויק"ר כ"ה א') הרגיל ללמוד דף אחד ילמוד ב' דפין. ונמצא התורה נקראת 'מזבח' שמכפרת כמו מזבח. ע"כ.

צריכים להיות מעלץ בקודש ומוסיף והולך בכל יום

והטעם שצריך ללמוד ב' דפין, כדי להיות מוסיף והולך, ועי"ז יתכפרו עוונותיו. וכמו שאמר הרה"ק ר' משה מקוברין זי"ע, לפרש מה שאמרו בגמרא (שבת קה:): כך אומנתו של יצר הרע – היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה, והולך ועובד.

דחבי פירושו, היצה"ר מפתהו שגם היום יעשה כן, וגם למחר יעשה כן, וכך יתנהג בכל הימים – לעשות אותו דבר בלי שום שינוי, ולא לעשות שום פעם חשבון הנפש מה הוא עושה ואם הוא עושה טוב. ועי"ז

בדרך השמחה – 'בא יבוא ברנה', הוא זוכה להיות 'נושא אלומותיו', שקוצר רווחים הרבה יותר ממה שהשקיע.

ועוד שהרי איתא בתיקוני זוהר (מ"ט ע"ב) שתיבת רנ"ה הוא אותיות הנ"ר, ואותיות נה"ר יוצא מעדן. ומאי ניהו? מצות עשה, ומצות לא תעשה. כי הגימטריא של תיבת נה"ר במילוי – נו"ן ה"א ר"ש עם הכולל, עולה בגימטריא תרי"ג, כנגד התרי"ג מצוות. ולכן דרך התשובה של רנ"ה ושמחה עדיף טפי, כיון שהרנ"ה כולל בתוכו כל התרי"ג מצוות.

התורה הוא מזבח כפרה עוד יותר מהקרבנות

אולם לבד משני התיקונים שנתבאר, עי"ז דמעה ועי"ז רנה ושמחה, יש עוד תיקון שלישי – עי"ז לימוד התורה. וכמו שאמרו בגמרא (ר"ה יח). דאמר רב שמואל בר אמי, ואמרי לה אמר רב שמואל בר נחמני אמר רב יונתן, מניין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו נקרע? שנאמר "ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה" (ש"א ג:יד). אמר רבא, בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה. אביי אמר, בזבח ומנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח.

וממשיך הגמ', רבה ואביי מדבית עלי קאתו, רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים, חיה שיתין שנין. תנו רבנן, משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתיה מתין בני שמונה עשרה שנה. באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי. אמר להם, שמא ממשפחת עלי אתם, דכתיב ביה "וכל מרבית ביתך ימותו אנשים" (שם ב:לג)? לכו ועסקו בתורה וחיו. הלכו ועסקו בתורה וחיו, והיו קורין אותה משפחת רבן יוחנן על שמו.

ורואים מזה להדיא, שהתורה יש בה כח

משננס אדר מרבים בשמחה

משננס אדר מרבים בשמחה. כ"ק הגה"ק אאמור"ר ז"ע פירש, שמן השמים מרבים שמחה לכלל ישראל כדי שיוכלו להרבות בשמחה. והנה הבעל שם טוב הק' מפרש את הפסוק "עבדו את ה' בשמחה" (תהלים ק:ב) שעבודת ה' נעשה כראוי דוקא מתוך שמחה. משא"כ מי שיש לו עבירות והוא נעצב עליהם, אינו יכול לעבוד את ה' כראוי. ולכן החתן מוחליץ לו כל עוונותיו, כי רק ע"י זה יוכל לשמוח בחתונתו.

ובמו כן רואים שרק לאחר יוה"כ מגיע חג הסוכות, כי רק לאחר המחילת עוונות שזוכים ביום הקדוש, כבר יכולים לשמוח. וכמו כן אחרי ימי השובבי"ם, שזוכים לתיקון וטהרה, מגיע חג הפורים ויכולים לשמוח. ובפרט בשנה זו שיש לנו עבודה גדולה של שובבי"ם ת"ת, מגיע לאחר מכן שני חדשים של שמחה – אדר ראשון ואדר שני. וזהו מה שנאמר "ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עלי יד ה'" (מ"ב ג:טו). ורואים מזה שרק בזכות השמחה זוכים להשראת השכינה.

יעזור השי"ת שנזכה לכל ההשפעות טובות, ברכות וישועות, 'כי א-ל פועל ישועות אתה ובנו בחרת מכל עם ולשון' – ליתן לנו הישועות, שנזכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה. הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר (ביצה טו:), שנאמר "אדיר במרום ה'" (תהלים צג:ד). 'אדיר' מלשון דורי דורות. ושנזכה לפרנסה בניקל ובהרחבה, אריכות ימים ושנים טובות, "וההודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב" (אסתר ט:כב), כן תהיה לנו שגם הימים אלו יתהפכו לשמחה.

אומר לו לבסוף עבוד עבודה זרה, והולך ועובר, כיון שהוא חי תמיד בלי חשבון – כמעשהו היום כך מעשהו למחר וכל הימים. ואינו מתבונן כלל אם הוא מרויח בעבודת ה' או מפסיד. לכן יש כח להיצה"ר להפילו לשאל תחתית רח"ל.

ומדה טובה מרובה. כשמקיימים את המצוות בהתחדשות, זה גורם לו לעלות מעלה מעלה, ולהשתוקק כל יום מחדש לקיים המצוות בהתחדשות והתלהבות. וכבר פירשו צדיקים המאמר חז"ל (ברכות כח). מעלין בקודש ואין מורדין – 'מעלין בקודש', האדם צריך לעלות כל יום בקודש יותר מאתמול, התפילין של היום צריכים להניח בדרגה יותר מאתמול, תפילת מנחה צריך להיות יותר טוב מתפילת שחרית, וכן הלאה על זה הדרך. 'ואין', אם אין עולים בקודש כל יום, זה גורם 'מורדין', שבסוף ירד ויפול ממדרגתו. ולכן צריכים לקיים 'עוד יהלוך סלה' (תהלים פד:ה), להוסיף בכל יום עוד ועוד מדרגה, 'אזמרה לאלקי בעודי' (שם קד:לג).

סדר תיקוני התשובה

ועפ"ז אפשר לבאר המשך הפסוקים בפרשתן "מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי. כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לי. ואנשי קדש תהיון לי וגו'" (כב-כח:ל). שכל זה מורה על סדר תיקוני התשובה – הדרך הראשון הוא 'דמעך', לבכות בבכיות. הדרך השני הוא 'מלאתך', ביכורים שהיו באים בשמחה וברנה. וזהו 'כן תעשה לשורך' – לשירך, ע"י זמירות שירות ותשבחות. הדרך השלישי הוא 'לצאנך', להביא קרבנות. והדרך הרביעי הוא 'ואנשי קודש תהיון לי', להיות איש קודש ע"י לימוד התורה, שמכפר עוד יותר מהקרבנות ויותר מן הכל.

ליל ש"ק - חקתפ"ק

קודם התגלות למד עם תלמידיו, כידוע שהיה מלמד נערים. וידוע ומפורסם שהוא הראה לכל תלמידיו ומסר להם חלק תורתם בבחינת מעמד הר סיני בקולות וברקים. וכשהגיע בשבועות ולמד עמהם סדר מתן תורתנו הקדושה. שאל את הילדים. בניי אתם זוכרים מעמד הר סיני? והשיבו כולם בפה אחד 'אנו זוכרים', כי פתח להם הדעת והשכל עד שזכרו ממש, כי זה דבר קטן אצל רבינו ז"ל. רק אחד השיב אין אני זוכר, וזה יצא לתרבות רעה רח"ל (ספר הבעש"ט). הרי רק מי ששמע בהר סיני הי' יכול ללמוד אצלו.

ב' מיני גנבים - א' שגונב ומוצא לעצמו מלא תירוצים ואחד מחמת נפשו הרעבה

אמנם יש ב' מיני גנבים, א' שגונב ומוצא לעצמו מלא תירוצים. הגאון רבי אייזיל חרפי אמר על מה שחז"ל אמרו (ברכות יט.) שאם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום שמה עשה תשובה, ודאי עשה תשובה. היינו בטח כתב 'תשובה', בה הוכיח שהכל מותר ולא היתה כאן עבירה כלל ועיקר.

ובאמת באופן כזה אח"כ כשעושה תשובה, מאד קשה להאמין וכל מיני תירוצי גניבה יש על עצמו, וכמ"ש ראית גנב ותרץ עמו, שיש לו תירוץ, וכשחייב להחזיר אין לו, ואז נמכר בגניבתו. וע"ז קאמר אוזן זו ששמע וכו'.

אמנם יש אחד שגונב לרעבון נפשו, כמו שכתב "לא יבוז לגנב וגו'" (משלי ו:ל). וראיתי פירש יקר בס' מיכל מים חיים, על הלשון בזמן המבול "כי מלאה הארץ חמס מפניהם" (בראשית ו:יג) הלוא מהראוי שיכתוב 'כי מלאה הארץ חמס מהם'. ונראה כי המכוון של 'מפניהם' המה העשירים שהמה

"והגישו אדוניו אל האלהים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם" (כא:ו). רש"י הביא הגמ' (קידושין כב:) רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה כמין חומר: מה נשתנה אוזן מכל איברים שבגוף? אמר הקב"ה: אוזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי "כי לי בני ישראל עבדים" (ויקרא כה:נה) - ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו - ירצע. ור"ש ב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר: מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית? אמר הקב"ה: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים, בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי "כי לי בני ישראל עבדים" - ולא עבדים לעבדים, והוצאתים מעבדות לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו - ירצע בפניהם.

אוזן זו ששמעה 'לא תגנוב'? חידוש הגנב וכי יש לו אזנים לשמוע אוזן זו ששמעה כי לי בני ישראל עבדים מוכר עצמו. גם בזה צ"ב, וגם אח"כ דרשת ר"ש ליוצאי מצרים.

היה לו להרצע מיד כשמכרוהו ולא רק לאחר שש שנים

הקושיא המפורסמת, על מה שאמרו חז"ל (קידושין כב:) מה נשתנה אוזן מכל איברים שבגוף? אמר הקב"ה, אוזן ששמעה קולי על הר סיני בשעה שאמרתי "כי לי בני ישראל עבדים" ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע. וקשה, דאם הרציעה משום הגניבה, היה לו להרצע מיד כשמכרוהו ולא רק לאחר שש שנים כשמגיע זמנו לצאת לחפשי.

רבינו הבעש"ט זוכרים אתם מעמד הר סיני?

היה מעשה אצל הבעש"ט הק' שפעם אחד

כא (יח): על בן סורר ומורה. והנה הסירכא שבא מן העבירה, ברגע שעושה תשובה ובפרט שבר"ה מגיע לאיש חיות חדשה ועם נברא תהלה י"ה, וע"י התקיעות נתקן הסירכא. אבל כאשר משוקע בתאוות העוה"ז הוא מסוכן ביותר כענין שאה"כ "אכלו זרים כחו והוא לא ידע, גם שיבה זרקה בו והוא לא ידע" (הושע ז:ט), והוא כבשר המת שאינו מרגיש באיזמל – זה נצרך לישועה גדולה מאד, ע"ש.

חילוק בין רציעת האוון ומה שדוקא על בדלת

ועל זה קאמר אוון זה ששמע כי לי בני ישראל עבדים, מי שיש לו עוד חוש השמיעה ומבין שרק יש לו תירוצים אבל העבירה אבל על כל פנים מכיר בהאיסור ומספיק בזה שרוצעים האוון, וזה כמו הסירכא של העבירה, העבירה עם תירוצים.

אבל מי שנשקע בטינופא דהאי עלמא הרי אינו שומע (קידושין כב:) ועל זה ר"ש ב"ר היה דורש את המקרא הזה כמין חומר: מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית? אמר הקב"ה: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים, בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרת כי לי בני ישראל עבדים – ולא עבדים לעבדים, והוצאתים מעבדות לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו – ירצע בפניהם. וזה מוכר עצמו כדאי' בגמ' (קידושין כ.)^x דתניא, רבי יוסי ברבי חנינא

פני הדור, שהכל מביטים עליהם במעשיהם, כי גם המה היו חומסים זה את זה. ולזאת היה חטאם גדול כל כך, כי החמס של העניים לא היה החטא גדול כ"כ, כדכתיב לא יבוזו לגנב כי יגנב כי ירעב למלא את תאות נפשו. אולם ע"י החמס של העשירים נחתם גזר דינם.

והנה מי שהורה לעצמו במ"ט שערי תומאה ואינו יודע היתר, אלא מחמת חסרון אמונה וע"ז בדומה ליוצאי מצרים. ועל זה מביא ר"ש הפסוק מדלת ומזוזה, כי בודאי אדם כזה אין לו שמיעה.

דעבירות הם כמו סירכות הריאה,

והנה אי' בתיקון"ז דעבירות הם כמו סירכות הריאה. וידוע מחלוקת רש"י ותוס' (חולין מו:): בענין טעמא דסירכות, דעת רש"י כי אין סירכא בלא נקב, וא"כ הריאה כבר נקובה. ודעת התוס' משום דסופה להתפרק וליעשות נקב. וכתב בשם משמואל (שבת תשובה תר"ה) דודאי אלו ואלו דא"ח, וסירכא לא ימלט שלא יהי' בזה א' מב' הענינים.

והנה יש ב' מיני עבירות – א' הוא נקב שבא שנכשל בעבירה ר"ל, וזהו סירכא ע"י נקב, שנדבק להסט"א ר"ל. ויש סירכא שהוא שנשתקע בטינופא דהאי עלמא היפוך ממצות "קדושים תהיו" (ויקרא יט:ב), ואובדת ממנו החיות לאט לאט עד שיבוא לידי עבירות חמורות, וכדברי האבן עזרא (ירמיה

^x מס' קידושין (כ.), דתניא, רבי יוסי ברבי חנינא אומר: בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו, שנאמר "בשנת היובל תשובו איש אל אחוזתו", וסמך ליה "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" – דבר הנקנה מיד ליד. לא הרגיש, לסוף מוכר את שדותיו, שנאמר "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו". לא באת לידו עד שמוכר את ביתו, שנאמר "כי ימכור בית מושב עיר חומה". מאי שנא התם דאמר לא הרגיש, ומאי שנא הכא דאמר לא באת לידו? כדבר הונא, דאמר רב הונא: כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה – הותרה לו. הותרה לו סלקא דעתך? אלא נעשית לו כהיתר. לא באת לידו עד שמוכר את בתו, שנאמר "וכי ימכור איש את בתו לאמה". ואע"ג דבתו לא כתיבא בהאי ענינא, הא קמ"ל ניזבין אינש ברתיא ולא ניזיף בריביתא. מאי טעמא? ברתיא מגרעא ונפקא, והא מוספא ואזלא.

לעבוד ה' בשמחה ושירי' וזמירות מלשון "זמיר עריצים" (ישעי' כה:ה) שקוצר הקליפות כזומר כרם ע"י זמירות. ואותיות קודם נח"ש אותי' זמ"ר דוק ותשכת.

וממונים על זה נשמת ב' צדיקים, יוסף הצדיק וכנגדו הוא השמחה והשיר, מלך ביפיו תחזינה, והשני פלטי בן ליש דכתיב גבי' 'הלוך ובכה' כשלקחו ממנו מיכל בת שאול. ואחז"ל (סנהדרין יט:) שהלך ובכה על מצוה דאזדא מני' שהיה נועץ חרב בינו ובינה. והיינו דרמז קרא, הזורעי"ם, הנכשלים בחטא זרע, אותם יתקנו בשני אלו, בדמעה, ברנה יקצורו, ויזמרו כל החוחים ע"י ב' אלו דמעה ורנה.

ומפריש והולך, הלוך ילך ובכה היינו פלטי בן ליש כנ"ל, הוא נושא ומכפר משך הזרע ע"י תיקון הדמעה. ו'בוא יבוא ברנה' ושירות ותשבחות, הוא נגד 'נושא אלומותיו', היינו יוסף מאלמים אלומים, אלו דברי מורי זצ"ל ושפתיים ישק.²

אומר: בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית וכו' מאי שנא התם דאמר לא הרגיש, ומאי שנא הכא דאמר לא באת לידו? כדרב הונא, דאמר רב הונא: כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - הותרה לו. הותרה לו סלקא דעתך? אלא נעשית לו כהיתר. כו' לא באת לידו עד שמוכר את עצמו, שנאמר "וכי ימוך אחיך ונמכר לך" וכו' עיי"ש. והיינו לבסוף מוכר עצמו. הטעם שלא הרגיש, והכוונה שנמצא בתוך הטינופא דהאי עלמא, רחמנא יצילנו מהם ומקצתם. עכ"פ ע"ז קאמר דהרי עומד להינקב רחמנא ליצלן, ומשור"ז הגיע למצב כזה ה' ירחם.

תיקון סוף ימי השובבי"ם

כותב רבינו החתם סופר זצ"ל בדרשות (דרוש לו' אב, דף שלי"ב): שמעתי מפי קדוש מורי הפלא"ה זצ"ל פי' "הזורעים בדמעה ברנה יקצורו הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בוא יבוא ברנה נושא אלומותיו". דב' תיקונים יש על חטא זה, א' לבכות במר נפשו ודמעות עיניו מכפרי' טיפין נגד טיפין, ב'

לא באת לידו עד שלוה ברבית, שנא' "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך", וסמיך ליה "אל תקח מאתו וגו'". לא באת לידו עד שמוכר את עצמו, שנאמר "וכי ימוך אחיך ונמכר לך", לא לך אלא לגר, שנאמר: "לגר", ולא לגר צדק אלא לגר תושב, שנאמר "גר תושב". משפחת גר - זה עובד כוכבים.

² תפארת שלמה (מועדים רמזי פורים): "שיר המעלות בשוב ד' את שיבת ציון וגו' הזורעים בדמעה ברנה יקצורו הלוך ילך ובכה וגו'". הנראה לרמז בזה עפ"י הידוע מספרים הקדושים גדול הפגם אב"ק אשר כמעט מי ינצל מזה ונקח. והענין הזה בא ע"י הסתכלות והרהור ח"ו. וכל ענין הגלות המר הזה תולה בתיקון הפגם הזה. כמ"ש "בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס". נדחי ישראל' הם דמעת העשוקים, וכאשר יתלקטו הנ"ק הנדחים יהי' בנין ירושלים.

והעצה לזה לתיקון הברית היא ב' ענינים. האחד הוא הבכי, להוריד דמעות מעיניו מעומק לבבו אשר יודע מרת נפשו, בזה ימחה הפגם. ועוד זאת מצינו בכתבי האר"י ז"ל, כי גם ע"י שירות ותשבחות בשמחה הוא תיקון לפגם הנ"ל. ולזה תיקנו אנשי כנה"ג פסוקי דזמרה קודם התפלה להכרית כל החוחים ולזמר עריצים, הם הקליפות ומשחיתים שנבראו מעון זה.

וזה הרמז במזמור שיר חנוכת וגו' "ד' העלית מן שאול נפשי חייטני מירודי בור". כי זה נקרא בור מים אין בו וכו'. ולזה במגלה זאת כתיב "צום ובכי ומספד" וכו' כי "מרדכי ידע את כל אשר נעשה", כי גזירת המן הי' ע"י פגם זה, כמבואר במ"א על פסוק "כל אשר קרהו". ולזה כאשר שבו בני' בצום ובכי ומספד, נהפך לטובה אותיות קר"י לאותיות יק"ר, כדכתי' אח"כ

השי"ת ירחם שנוכה להתקרב להשי"ת בכל עת ועונה ויושפע שפע רב בכל רגע, ונוכה לינצל מכל מחלה ופגע, ותשועת ה' כהרף עין, בברכת תלתא דתליא במזלא דאין, ושידוכים נאה ומקבל, עדי נוכה לביאת בר נפלי בקרבו בימינו אכי"ר.

ובן הוא כפ' חקת בתורת משה. דזה העיקר להכניס עצמו עבדו את ה' בשמחה. וזהו חילוק בין אלול ושובבי"ם לימי השמחה. אלול ושובבי"ם הם בדמעה 'הולך ילך ובכו', אבל ימי אדר הם 'ברנה יקצורו נושא אלומותיו'.

סעודת רעוד"ר

על התורה, הנה אמר הקב"ה אם אתם מקבלין את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם (שבת פח.). והק' התוס' שם, שהרי אמרו כבר נעשה ונשמע, ולמה היה צריך לכפות עליהם הר כגיגית. וכ' התוס' שמא יהיו חוזרים בהם כשיראו האש הגדולה, ולכן היה צריך לכפות עליהם. עוד תי' יש במדרש (פ' ואתחנן) שהכפיה היתה על תורה שבע"פ, שעל זה היה צריך לכפות עליהם הר כגיגית, ונעשה ונשמע אמרו על תורה שבכתב.

ובאור החיים ובחת"ס (תו"מ ואתחנן מו:), כ', שאין זה על תורה שבע"פ ממש, אלא על גזירות החכמים שיהיו במשך הדורות, שעל זה היה צריך לכפות עליהם הר כגיגית.

כוח החכמים דבקות בהשי"ת

ובביאור הענין בהקדם באמת כי במתן תורה אז ראו את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח ורבינו בחיי (דברים י: כ) "את ה' אלהיך תירא ואתו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע". תירא, שלא יעבור על מצות לא תעשה, אותו תעבוד,

"ואלה המשפטים" (כא:א). ברש"י, ואלה המשפטים - כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים, ו'אלה' מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש [המזבח]: וכבר עמד בזה האור החיים הקדוש בכוונה חז"ל שאמרו מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, עיי"ש באריכות דבריו הנעימים.

שלא תחמוד כל אשר לרעך ואלה המשפטים

הספורנו, ואלה המשפטים - הנה בפרשה של מעלה היתה האזהרה שלא תחמוד כל אשר לרעך, ואלה המשפטים אשר הם ידע האדם מה הוא כל אשר לרעך.

אשר תשים לפניהם. שאין בהם עשה ולא תעשה כמו באזהרות הפרשה של מעלה, אלא כשיקרה הצורך לשפוט ישפטו בזה האופן.

כפיית ההר במתן תורה

היתה על תורה שבע"פ, תקנות וגזירות

ואולי הכוונה בזה בענין מה שהעולם עומד

ל"יהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקב" כן תהי' לנו.

בזה יש לפרש ג"כ ב' ענינים בפסוק הנ"ל הזורעים בדמעה ברנה יקצורו. הזורעים. רמז על הוצאת ז"ל ר"ל. יתוקן בשני האופנים הנ"ל. בדמעה. או ברנה. יקצורו ויכרתו כל החוחים והקוצים. הלך ילך ובכה ע"י הבכי נושא משך הזרע. בא יבא ברנה גם ע"י השיירות ותשבחות נושא אלומותיו. תיקון מדת יסוד צדיק בחיי יוסף הצדיק דכתיב והנה קמה אלומתי וגם נצבה: והבן:

זי"ע בספרו רמתים צופים (אליהו רבא ל"א א') מביא בשם רבו הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, שסיפר כי רבינו היה אומר שכל המתדבק בצדיקים הוא במדריגה טהור כמו הצדיק עצמו, כל המחובר לטהור טהור (ב"ק צב:). ושאלו הרה"ק רש"ב מפרשיסחא לרבו היהודי הקדוש זי"ע, וכי הקב"ה וותרן? ומה סברא היא זו שבדבר קל יהיה לו מדריגת הצדיק אשר לא נהנה מהעוה"ז. והשיב לו היהודי הקדוש זי"ע, שזה עבודה גדולה מאד להיות דבוק לצדיק האמיתי, ויותר קשה מלהיות צדיק בעצמו. ואין כאן ויתור כלל, ומי שהיה רגיל אצל הצדיקים האמיתיים יודע ומבחין דבריו הקדושים הללו.

סברת הלב היא הבאה לו בנבואה זוכה להסכים להלכה למשה מסיני

עב"פ העיקר שהתלמיד חכם דבוק בה' חלק אלקי ממעל, כדברי הגמ' (ב"ב יב). עה"פ "ונביא לבב חכמה" (תהלים צ"ב) שיש להם נבואה. אמר רבי אבדימי דמן חיפה: מיום שחרב ביהמ"ק, ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים. אטו חכם לאו נביא הוא? הכי קאמר, אע"פ שניטלה מן הנביאים, מן החכמים לא ניטלה. אמר אמימר, וחכם עדיף מנביא, שנאמר 'ונביא לבב חכמה' - מי נתלה במי? הוי אומר קטן נתלה בגדול וכו', עיי"ש.

וברש"י מסיק לבסוף (יב:) וז"ל, משמיה דרבי עקיבא כוותיה - וליכא למימר בני חד מזלא נינהו, שהרי ר"ע חכם ממנו הרבה. ולא טעמא קאמר - במילתיה, וכיון דאמר טעמא אין זה כסומא שמכוון לירד בארובה במקרה בעלמא, אלא סברת הלב היא הבאה לו בנבואה, וזכה להסכים להלכה למשה מסיני.

וזוה למדו בקבלת התורה מאהבה, כי הי' שכינה מדברת מתוך גרונו, וכל גזירות חז"ל בא משפע שהגיע להתלמיד חכם.

במצות עשה, ובו תדבק, שלא תפריד מחשבתך ממנו.

ובתב הרמב"ן ז"ל: יתכן באנשי המעלה הזאת אשר להם מעלת הדבקות שתהיה נפשם גם בחייהם בצרור החיים צרורה כי הם בעצמם מעון לשכינה, כאשר רמז בעל ספר הכוזרי (מאמר ג' אות א') עד כאן.

ודרשו רז"ל (פסחים כב:): "את ה' אלקיך תירא", לרבות תלמידי חכמים. והמאמר הזה אמרו ר"ע וראוי היה לו לאמרו לפי שהוא מן הנכנסים לפרדס ונכנס בשלום ויצא בשלום, ועליו נאמר "משכני אחרין נרצה" (שיה"ש (ד:). עיי"ש.

המדבק בתלמידי חכמים

ומצינו בגמ' (כתובות קיא:): אמר ר' אלעזר: עמי הארצות אינן חיים, שנאמר "מתים כל יחיו וגו'" (ישעי' כו:ד). תניא נמי הכי: 'מתים כל יחיו, יכול לכל? ת"ל "רפאים כל יקומו" (שם) - במרפה עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר. א"ל ר' יוחנן: לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי, ההוא במרפה עצמו לעבודת כוכבים הוא דכתיב! א"ל: מקרא אחר אני דורש, דכתיב "כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל" (שם:יט), כל המשתמש באור תורה - אור תורה מחייהו, וכל שאין משתמש באור תורה - אין אור תורה מחייהו. כיון דחזייה דקמצטער, א"ל: רבי, מצאתי להן תקנה מן התורה, "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום" (דברים ד:ד). וכי אפשר לדבוקי בשכינה, והכתיב "כי ה' אלקיך אש אוכלה" (שם:כד). אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה. ע"כ.

עבודה גדולה מאד להיות דבוק לצדיק אמיתי

וידוע דברי הרה"ק רבי שמואל משינאווא

אתה הראת לדעת. כן כל מצוות דרבנן בא מאת השי"ת, וכן הסנהדרין אצל המקדש, כי נתעלה כמלאכי השרת.

השנה יש שני חדשי אדר, ס' ימי אדר. וכל עצב הכל בטל בשישים, כדברי הרה"ק מחב"ד זי"ע. ועד"ז החודש אשר נתהפך, כי כל החודש נתהפך, ולא רק ימי הפורים.

השי"ת יעזור משנכנס אדם מרבים בשמחה, שזה השמחה מן השמים ימלא השי"ת כל משאלות לבנו לטובה מתוך רחמים וחסדים בבני חיי אריכי ומזוני רויחי, ושמחת עולם על ראשם בכל מילי דמיטב, ונזכה להיגאל גאולת שלימה בב"א.

ואולי הכוונה בזה ג"כ כנ"ל, כי הבא לדון בדין תורה בא לפני ה' ושכינה מדברת. וכן כתב האוה"ח הקדוש (ויקרא יט:יג) עוד ירמוז שלא יעשוק, תיבת 'את' שאצל 'רעך' שהוא הקב"ה, כמו שדרש רבי עקיבא (פסחים כב:): עה"פ "את ה' אלקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים. והכוונה בזה לירא מהחכמים הדנים בארץ. וכיון שכן, הרי יש אלהים שופטים בארץ אשר ירא מהם לקיים דבר משפט, ובזה לא יגזול כי השופט יוציא גזילה ממנו. ע"כ:

וזהו "וכל אשר לרעך" (שמות כ:יד) שמרומז בזה ז' מצוות דרבנן, הם אותו מצות כמו הראשונים מסיני, שכינה מדברת שכולם ראו

ומי שילמוד במשנה הלכות
איי"ה אם יהי' לי זכות בעוה"ב
אשתדל להתפלל בעדו

מהקצאת שו"ת משנה אהב' תשס"ו

מראי מקומות

בשז"ת משנה הלכות השייכים ללימוד דף היומי

מס' סנהדרין	חלק - סימן
סו.	ת"ל לא תקלל חרש באומללים שבעמך הכתוב מדבר ט-ריז, שצ
	תוד"ה גמר יז-קעג
סו:	רש"י ד"ה ונימא ח-סא
סז.	מדליקין לו את הנר וכו' שיהו הן רואין אותו ושומעין את קולו ט-רנט
	רש"י ד"ה הן ט-רנט
סח.	כשחלה ר' אליעזר וכו' בנו לחלוץ תפיליו ט-רא, יח-כג
סח:	קטן פטור וכו' מניין וכו' שם סופו ט-שלב
	קטן שהוליד וכו' יט-קפב
	רש"י ד"ה אטו בן ט-שלב
	תוד"ה קטן ו-קצב, ט-שעד, טו-קצט
סט.	ובדיני נפשות וכו' בתר רובא וכו' ט-קעז, ט-רמז, יז-כו
	רש"י ד"ה מתקדשת ט-קעז
	תוד"ה בידוע ז-קמט
סט:	ב"ש וכו' גמרינן מדורות הראשונים וב"ה וכו' לא גמרינן ט-רמ
ע.	אכל בחבורת מצוה וכו' אינו נעשה בן סורר ומורה טו-קנח
ע:	רש"י ד"ה לאיתויי טו-קנח
עא.	לא היתה אמו שוה וכו' אינו נעשה בן סורר ומורה טז-מז
	בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ב-לז
	כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת יח-רפ
עא:	ואם משנגמר דינו ברח ח-נו
	בן נח שבירך וכו' נתגייר וכו' ונשתנה דינו ט-שעד
	ר"ש סבר לה וכו' מיתה וכו' חנק ה-שו
	שינה ויין לרשעים הנאה וכו' לצדיקים רע וכו' יב-תמוג, תמו, יד-קצט
	רש"י ד"ה ואם משנגמר ח-נו
	תוד"ה בן ט-שעד, יט-קנה
עב.	ימות זכאי ואל ימות חייב יג-ריד, יח-רלה
	הבא במחתרת נידון וכו' מעמיד עצמו על ממונו ז-ל, יז-קסז

אם בא להורגך השכם להורגו.....	יט-שו
הבא במחותרת וכו' אין לו דמים.....	ג-מוח, ט-שמוג, זי-קפג
הגונב כים בשבת חייב וכו' מגרר ויוצא פטור.....	ט-שכד
אם ברור לך הדבר כשמש וכו' הרגהו וכו'.....	זי-קפב, קפג
רש"י ד"ה היה מגרר.....	ט-שכד
כל דאתי עלאי במחותרתא וכו'.....	זי-קפב, קפג
דמים לו בין בחול בין בשבת אין לו דמים.....	ט-ת
הבא במחותרת וכו' בשבת וכו' לפקח עליו את הגל.....	ה-נה, ח-נו, זי-קפג
לפקח עליו את הגל.....	ג-מוח, ו-קטז
והוכה בכל וכו' בעל הבית וכו' ממונו וכו' אחר נמי.....	ט-שמוג
קטן הרודף וכו' דמשמיא קא רדפי ליה.....	ט-שלא, י-שד
רודף אינו צריך התראה לא שנא גדול ולא שנא קטן.....	יט-קפב
יצא ראשו אין נוגעין וכו' מפני נפש.....	ט-שכח
שופך דם האדם וכו' בדמו של זה.....	ט-שלא, י-שיד
רש"י ד"ה קא משמע לן.....	ט-שלא, י-שיד, זי-קעג
רש"י ד"ה לפקח עליו.....	ג-מוח, ח-נו, י-שיד
רש"י ד"ה והוכה בכל.....	ט-שמוג
רש"י ד"ה יצא ראשו.....	ט-שכח, י-שיא, יב-תס, יד-רעד
רש"י ד"ה והתורה.....	ט-שלא, י-שיד
תוד"ה כאן.....	ז-ל, זי-קעג
תוד"ה ישראל.....	ח-מב

עב:

שיעורי הלכה

ג' תמוז שנת תשע"ד לפ"ק

דיני לחם משנה (ה"ב) - או"ח סי' רע"ד

צמדה להראות שאין חוששין צזה למלאכת מחתך, אף דיט כאן כל תנאי מלאכת מחתך. ולכן גם כן נהגו שיהיו שלימות, שצריכים לרשום עליהם ולחתוך אותם – להוציא מלצן של צדוקים.

לבצוע חלה אחת או שנים

כשבוצע על לחם משנה יש מחלוקת בצפוסקים אם צריך לפרוט ככר אחת או שני הככרות, שצריך עליהם.

ויסוד הדבר תלוי בפירוש הגמ' (צרכות לט'): אמר רבי אבא, וצצת חייב אדם לצצוע על שתי ככרות. מאי טעמא, לחם משנה כתיב. א"ר אשי, חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי וצצע חדא, אמר 'לקטו' כתיב [פי' שרק צצעת לקיטה צריך להיות לחם משנה]. רבי זירא צצע אכולא שירותא. והא קא מתחזי כרעצתנותא, אמר ליה כיון שכל יומא לא קעציד הכי והאידינא קא עציד, לא מתחזי כרעצתנותא.

רש"י פי' אכולא שירותא, פרוסה גדולה שהיה די לר לכל הסעודה צצצת [ולפירוש ר"ז אינו חולק על רב אשי]. והרשב"א פי' שצצע על כל הככרות המונחים לפניו לאכול [כלומר שרבי זירא חולק על רב

טעם נחמד שהככרות יהיו שלימות

הככרות שצוצעים עליהם לחם משנה צריכים להיות שלימות (שו"ע סי' רע"ד ס"א), וכבר דנו הפוסקים במקור הדבר, כי לכאורה צליל צצת היה רק חצי עומר שהוא פרוסה [ולזה יש אומרים שמכל עומר עשו שני לחמים].

ושמעתי מאחד טעם נחמד לדבר שהככרות יהיו שלימות ע"פ טעם המנהג שנהגו לרשום צצכין על החלה צצם הגה"צ מהרי"צ ר"צ אצד"ק וואדיסלצז'ל"ע פ"י דאיתא בצפר סיבוצ ר' פתחי (חכם קדמון בזמן הרמב"ם) שהקראים היו אופרים להשתמש צצכין צצצת מטעם מלאכת מחתך, וחתכו צע"ש אח כל הלחם שהי' נצרך להם לכל השצת. ועפ"ז יש ליתן טעם לצצת על מה שמנהגינו הוא לרשום על הלחם צצ"ק, כי הנה עיקר מלאכת מחתך הוא צצצת למדה.

וע"כ אפשר לומר שעושין זה להוציא מלצן של הקראים, כמו שמצינו צצצרי חז"ל צצמה מקומות שתיקנו צצווה להוציא מלצם של צדוקים ודומיהם. ולכן עושין רושם על הפת כדי שיהי' צצדר של מחתך

כתיב (שמות כז:ה) "והיה ציום הששי והכינו את אשר יציאו והי' משנה על אשר ילקטו יום יום". ופירש"י והיה משנה ליום ולמחרת, כלומר שליום השבת היה עוד עומר אחד בלבד, אלא שירד ציום ששי לכבוד שבת.

ואולם בתרגום יונתן בן עוזיאל תירגם, ויהי ציומא שתימאי ויזמנון מה דיייתון לקמיהון למיכל ציומא דשבתא וכו' והי' להון בכופלא על מה שמלקטון יומא יומא. נראה דמפרש 'והי' משנה', כלומר דמה שהזמינו ליום השבת, והי' משנה ויהי' ליום השבת שני עומרים. נמצא דציום הששי לקטו ג' עומרים – א' ליום הששי, ועוד שנים ליום השבת שהי' משנה מיום יום.

מגיד משנה: זה המקור
שצריך לבצוע ב' הכרות

ופירוש תרגום יונתן זה מצא כ"ק אדמו"ר ז"ע (מגיד משנה פ' בשלח) כמקור לשיטת הרשב"א והנהגת המהרש"ל, כי הם מפרשים כהתרגום יונתן. וא"כ בשבת הי' באמת לחם משנה ליום השבת, וצנעו שתי ככרות להראות שהי' משנה בפועל ציום השבת. וזכר למן הוא על מה שציום השבת היה לחם משנה. אבל שאר פוסקים סבירא להו דבשבת ג"כ לא הי' רק עומר אחד, אלא דהלחם משנה משום דציום הששי לקטו משנה, אבל בשבת לא הי' יותר מבששי, רק עומר לגלגולת. וזכר למן הוא מה שלקטו ציום הששי לחם יומיים.

אשי]. והצ"י העתיק שני הפירושים, ולמין שהטור והרמב"ם כתבו כפירוש רש"י, וכן פסק להלכה בשו"ע (סי' רע"ד ס"א).

מנהג המהרש"ל השל"ה והגר"א
לבצוע על שתי חלות

המהרש"ל והשל"ה הק' (מס' שבת פ' נר מצוה אות ל"ט) נהגו לצנוע על שתי הככרות. וכן נהג הגר"א כמבואר במעשה רב (קכ"ג) שהיה צנע על שתי חלות שלימות, דהיינו חותך שניהן ביחד כדעת הרשב"א ז"ל – נמצא לכל השבת כולו ששה חלות. ומכוון ע"פ הזוהר [שי"צ חלאים (שפורסם כל ככר לשני חלאים) הם כנגד י"ב חלות, והנהוג כן מעורר הסוד והענין של י"ב חלות המוצא בזוה"ק]. וכ"כ בפירושו שהעיקר כפי' הרשב"א אכולא שירותא. דלפי' רש"י קשה מאד מאי מיחזי כרעצנותא כיון דלריך האי פרוסה לסעודתו, גם הלשון אכולא שירותא קשה לפירושו.

מנהג העולם לבצוע חלה אחת

במשנה ברורה (סס) יש עצה למי שקשה לו ההוצאה [והוא הדין אם קשה לו לאכול ב' חלות וחושש משום בל תשחית] עושה שלש חלות גדולות ושלוש קטנות, ובכל סעודה צנע אחת גדולה ואחת קטנה [והוא הדין שיכול לעשות שניהם קטנות]. וממין שהעולם נוהגין כהשו"ע לצנוע חלה אחת.

תרגום יונתן: בשבת היה שני עומרים מן ויש למקור היכן מקור ויסוד הדבר שצריך לצנוע על שתי ככרות. הנה בפרשת בשלח

במוצאי שבת, אם יש חיוב בשלש לחמים, כיון שגם ציו"ט לא היה יורד מן. וא"כ היה יורד בערב שבת או עיו"ט שלש עומר לאחד.

בשו"ת בנין שלמה (סי' י"ט) מביא ששמע שאלה זו מאחיו הגאון רבי בצלאל הכהן מוילנא ששמע מפי הרב הגאון האמיתי שלשלת היוחסין וכו' מוה' יחזקאל סג"ל לנדא זצ"ל בעל הנודע ביהודה, שהתעורר בתימה גדולה על מה שלא אשתמיט בשום דוכתא בדברי הפוסקים ובשו"ע דציוס טוב שחל להיות ערב שבת או שחל במוצ"ש דצריך להניח שלשה לחמים על השולחן. דלכאורה כיון דעיקר הטעם הוא משום דצריך להניח לחם משנה בשבת ויו"ט הוא משום זכר למן, דבע"ש ועיו"ט ירד לחם משנה שני העומד לאחד, וא"כ ציו"ט שחל בע"ש או שחל לאחר השבת דהוצרך לירד אז על שלשה ימים הי' צריך לכאורה להניח על השולחן ג"כ שלשה לחמים כדי שיהי' ג"כ זכר למן שעד אז שלשה עומרים לאחד.

והנודע ביהודה עצמו נשאר בקושיא ולא אמר תירוצ' על כך. ויש ללמוד מכאן יסוד שמכל מקום לא אמר לשנות לקחת לחם משולשת, כי כנראה כך נהגו, ואין לשנות מהמנהג הגם שיש קושיא טובה.

בנין שלמה: לעולם לא ירד רק לחם משנה והבנין שלמה תירץ דלעולם גם ציו"ט שחל בערב שבת לא ירד רק לחם משנה בלבד, ונעשה נס דבעומר שירד ליו"ט היה מספיק גם ליום השבת. וכן ציו"ט

יש למצוא כאן מקור

שצריך לחם משנה גם בסעודה שלישית

ובזה יהי' תלוי אם צריך לחם משנה בסעודה שלישית. כי בשו"ע (סי' רצ"א סע' ד') כתב הרמ"א, "ולפחות לא יהי' לו בסעודה שלישית פחות מככר אחד שלם. ומה פשט המנהג להקל לצנעו בסעודה שלישית רק בככר אחד שלם, אבל יש להחמיר ליקח שנים". והט"ז (סק"ד) ביאר למה סגי בככר אחד בס"ג, כי ציוס הששי ירד לכל אחד שני עומרים, ומכל עומר עשו צ' ככרות – הרי ד' לצ' עומרים. אבל אחד בערב שבת ואחד בליל שבת ואחד בצוקר – הרי נשאר לו אחד שלם לסעודה ג'.

והנה לפי התרגום יונתן שהביא כ"ק אדמו"ר זי"ע, דמה שהזמינו ליום השבת, והיה משנה ויהי ליום השבת שתי עומרים, נמצא דציוס הששי לקטו ג' עומרים – א' ליום הששי, וצ' ליום השבת שהי' משנה מיום יום. דנמצא שלכל סעודה היה צ' לחמים, ולפי זה היה לחם משנה גם בשביל סעודה שלישית. ולכן צריך לחם משנה גם בסעודה שלישית. אולם זה רק לכתחילה כיון שלהלכה לא נוקטים כשיטה זו.

שבת ערב יו"ט או יו"ט שחל במוצאי שבת
אם צריך שלש לחמים

חיוב לחם משנה בשבת כבר הקדמנו בדברינו שהוא זכר למן שהיה יורד בערב שבת כפליים שני העומר לאחד. והנה יש לעיין אם ציו"ט שחל להיות בערב שבת או

אמנם למעשה נוקטים להלכה כשיטות האומרים שגם ציו"ט לא ירד המן כמו בשבת. וכמ"ש הרי"ף (בפ' ערבי פסחים) דצימים טובים נמי צעינן לצדע על שתי ככרות בשבת, דעיקר חיובא בשבת משום דלא הוה נחית המן בשבת, אלא הוה נחית בערב שבת זוגי זוגי, וצימים טובים נמי לא הוה נחית אלא הוה נחית בערב ציו"ט זוגי זוגי, כמו דהוה נחית בערבי שבתות, הלכך צעינן למיבצע ציו"ט על תרתי ריפתא שלימתא כדמחייבינן בשבת.

המהר"ל צספרו גבורות ה' (פרק ס"ג) הקשה מנלן דצעינן לחם משנה ציו"ט. ואי בשביל זה שלא הי' יורד מן ציו"ט, מנלן למלאו לחם משנה בפעם אחד כמו שהי' בער"ש, שמא לקטו וחזרו ולקטו עד שהי' להם לחם משנה, ולא שהי' נעשה נס להם שמלאו לחם משנה, אע"ג דלא כוון ללקט יותר לזה לא הוי כי אם בער"ש, ובעיו"ט היו לוקטין עד שהי' להם שני עומרים ואין זה נס בעיו"ט.

ובסוף דבריו תירץ דמכל מקום לא היה יורד המן ציו"ט, ולקטו לחם משנה בערב יו"ט ולא הבאיש כמו שאר ימים שאם הותירו הבאיש, ולפיכך לחם משנה ציו"ט גם כן.

ובן פסק להלכה השו"ע בהלכות יו"ט (סי' תקכ"ט ס"א) 'וחייב לצדע על שתי ככרות' בשתי הסעודות שאוכל ציו"ט (מ"ב שס סק"ט).

שחל להיות אחר השבת גם כן לא ירד בערב שבת רק לחם משנה, ונעשה נס והספיק גם ליו"ט, שהעומר הספיק ליומיים. והאריך צראיות ופירוקים לחידושו, ע"ש.

משך חכמה: עיקר הגם היה מה שלא התליע אחר יום הששי

במשך חכמה (שמות טז:כ) תירץ, כי עיקר הטעם שאם הותירו המן הבאיש והתליע, להגדיל הנס בשבת שלא הבאיש, כי בלא זה לא ידעו הנס של שבת. ובזה אחי שפיר מה דאין מניחין ציו"ט שחל אחר השבת שלשה לחמים כמו שהיה יורד המן לשלש ימים, שגם ציו"ט לא היה יורד המן. כי מה שמניחין לחם משנה הוא על הנס שכל יום אם הותירו הבאיש וירוס תולעים, ובשביל קדושת השבת נשאר קיים. וזה רק בשבת כי הותירו ויבאש, אבל אחר שבת, כיון שלא נתקלקל אחר יום הששי, אין עוד נסיון שאם יניחו אותו אחר שבת יתקלקל, כיון שבזה לא הותירו ולא עברו פי המקום צ"ה, ואין הוראת שום נס בזה, ולכן אין מניחין ג' לחמים.

חיוב לחם משנה ביום טוב

ובעצם חיוב לחם משנה ציו"ט, יש אומרים שגם ציו"ט היה יורד מן לישראל (עי' פני יהושע צ"ה צ:), כמו שנאמר "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לצדו יעשה לכם". ולפי זה שהיה יורד מן ציו"ט לכאורה אין חיוב לחם משנה ציו"ט.

ניצוצי הדף

סנהדרין נ"ו ע"א

ורבי יצחק רוח אחרת עמו, ולומד דינין מ'אלקים' בגז"ד ד'ונקרב בעל הבית וגו' כלומר, וסובר שדיני בני נח הן אותם דינים שנצטוו ישראל בסיני, ולכן לומד אותן מקרא הנאמר בסיני והכל אחד. ואף כי הרמב"ם פסק בהל' מלכים שאין מצווין לדון רק בו' מצוות שלהן, מ"מ באותן מצוות מחוייבין לדון בדין ישראל. ועפ"ז מאריך הרמ"א שם להוכיח לפסק הלכה כדרכי יצחק.

ומסיק מתוך כך להלכה, שדיני בני נח בדיני ישראל הואיל ומצווה עליהם, ושצריך לשמור על כך כשידינו תקיפה עליהם. ומוסיף הכרעה למסקנתו זאת שדיני בני נח בדיני ישראל, מדברי הגמ' (ב"ק קיג.) דאמרינן ישראל וכותי שבאים לפניך לדין, אם אתה יכול לזכותו בדיני ישראל זכהו, ואמור לו כך דיננו, והיינו מפני שמצווה עליהם (עיין בשו"ת ציץ אליעזר חט"ז סי' נ"ה).

במהרש"א (ח"א קידושין לא.) אלא מסוף דברך ניכר שראש כו'. יש לדקדק דהיכן הוזכר סוף דברך במקרא. ונראה לומר דאסיפא דקרא קסמין, דכתיב 'ולעולם כל משפט צדק', לפי שמצות כיבוד אב ואם מצוה שכלית נמוסית, כדמייתי בסמוך מה עשה עובד כוכבים אחד כו' ובאתה אמו כו' ולכך הודו או"ה ע"י מצווה זו גם לראשונות.

וז"ש דע"י סוף דברך שהם לכל עולם משפט וצדק, דהיינו כבוד אב ואם, הודו לראש דברך, שהם אנכי ולא יהיה לך. וקרא מצות כבוד אב ואם סוף דברך כלפי מה

איתא, תנו רבנן שבע מצות נצטוו בני נח: דינין, וברכת השם, ע"ז, גילוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל, ואבר מן החי וכו' מנהגי מילי, אמר ר' יוחנן, דאמר קרא 'ויצו ד' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל' (בראשית ב:טז), 'ויצו' - אלו הדינין, וכן הוא אומר 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו' (יה:יט) וכו' כי אתא רבי יצחק תני איפכא, 'ויצו' - זו ע"ז, 'אלקים' - זו דינין, דכתיב 'ונקרב בעל הבית אל האלקים' (שמות כב:ז) וכו'.

ובשו"ת רמ"א (סי"י) כותב לבאר, כי ברור כשמשמ בצהרים שההבדל בין לימוד ר' יוחנן ללימוד ר' יצחק הוא, כי ר' יוחנן הלומד דינין מ'ויצו' סובר שבן נח אינו מצווה כי אם רק לשמור המנהג המדיני, ולדון בין איש ובין אחיו ובין גרו משפט יושר. אבל אינו בדרך דיני ישראל שמסרם לנו משה מסיני, רק הוא חק נימוסיי. ולכן לומד דינים מתיבת 'ויצו' ולומד הגז"ש מדכתיב "כי ידעתיו וגו'", שעדיין לא נתנה התורה ולא היה לאברהם דינין אלו שנתנו לנו בסיני.

ואע"ג דדרשינן (המגיה ברמ"א שם מציען המקור לגמ' יומא כח:), ובאמת הוא גם משנה בקידושין (פב.) "עקב אשר שמע אברהם בקול" (בראשית כו:ה), מלמד ששמר אברהם אפילו עירוב תבשילין. א"כ שמע מינה שהיה נוהג כפי התורה והמצווה אפילו מצווה מדרבנן. מ"מ נוכל לומר אם הוא שמר, אנשי ביתו מי שמרו, ולא שמרו רק החק הנמסר להם, דהיינו ז' מצות בני נח וכו'.

המהר"ם שיק (סנהדרין נו: גמ', הוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם. המשנה למלך בפרשת דרכים דרך מצותיך (סוף חלק ראשון) דקדק מלשון הרמב"ן בפרשיו (שורש ט') דיש למנות מצוה זו של כיבוד אב ואם לב' מצוות עשה, עיין שם. והמעין החכמה (דף י"א ע"א ד"ה להוריך) דחק משמעתין דמנה עשר מצות לבן נח, ומנה כיבוד אב ואם לחדא, מוכח דלא כמשנה למלך. ולי [נראה ד]מהכא אין ראייה דלבן נח כללא קחשיב, דהרי עבודה זרה מונה הרמב"ם לד' לא תעשה, והרמב"ן (בהשגות על הרמב"ם ל"א א') לב', ולגוי נכלל הכל במצוה אחת. וכך כתב החינוך (מצוה תט"ז) לבני נח כלל קחשיב (חידושי המצות לג"ד"ה לכבוד).

והנה לפי מה שכתב המהרש"א דכיבוד אב הוא מצוה שכלי, ובודאי שמצוה כיבוד אב ואם מצוה אחת הוא. אבל בחלק החיוב שניתנה לתורתנו הקדושה שהוסיפו המצוות, זה כבר חלק שהקיש כבודם למקום, וזה ב' מצוות, שיש א' לאב וא' לאם. וכדברי הגמ' שדרשו למה הקדים אביו לאם לגבי כבוד, ולגבי מורא יש לאם הקדמה כדברי הגמ', וזה ב' מצוות.

אמנם יש לומר כדברי המהרש"א יש לומר שזה מצוה שכלי. א"כ יש לומר דזה תלוי ב' דרשות לשי' רבי יוחנן דרשינן 'ויצו' זה דינין, א"כ אינו דדיקא על פי תורה, אלא דכל דבר שכלי נכלל בדינין. א"כ הכ"ג דדינין נכללו בזה כיבוד אב שזה כמו הכרת הטוב. וקצת ראשונים ס"ל דכיבוד אב הוא בגדר תשלום החוב שחלק בהכרת הטוב. אבל אי למדים דינים כרבי יצחק מ'אלקים' א"כ צריך להיות דינים על פי תורה, א"כ כיבוד אב אינו נכלל בזה. ויש להרחיב הדיבור בזה.

שאמרו שבלוחות שתים היו בכל א' ה' דברות, והו"ל כיבוד אב ואם סוף ה' דברות מלוח הראשונה. ומייתי בתר הכי תרתי עובדי דכן הוא דהעובדי כוכבים מקיימין כיבוד אב ואם. ע"כ.

הרב החזקוני ז"ל בביאורו לתורה (בראשית ז:כא) ואם תאמר איך נענשו דור המבול מאחר שלא נצטוו מצוות. יש לומר יש כמה מצוות שחייבים בני אדם לשמרן מכח סברת הדעת אע"פ שלא נצטוו עליהן, ולפיכך נענשו. כמו קין שנענש על שפיכות דמים אע"פ שלא נצטוה על כך, או שמא על הגזל נצטוו. הרי מבואר בתירוצו הראשון שבן נח מוזהר על מצוות שיש לשמרן מכח סברת הדעת אע"פ שלא נצטוו, ודוק.

וכן כתב רבינו בחיי ז"ל (ש ו:יב) באר לך הכתוב שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל וכו'. והטעם לפי שהגזל מן המצוות המושכלות, שאלולי ניתנה תורה היה אדם מוציא אותם משכלו. ומושכל ראשון הוא שאין לו לאדם כלום בממונו של חברו. וכיוצא בזה כתב הרמב"ם ז"ל בספר המורה (פ"י לשלישי דכ"ה ע"א) וביארו חכמים ע"ה בכל מקום שהמשפט מחוייב בהכרח בחקן יתעלה, והוא שיגמול העובר על כל מה שיעשה ממעשה הכבוד והיחוס, ואע"פ שלא צווה בו ע"י נביא, ושיעניש על כל מעשה רע שיעשהו האיש, ואע"פ שלא הוזהר ממנו ע"י נביא אחר, שהוא דבר שהשכל מזהיר ממנו, ר"ל אוהרה מן הגזל והחמס וכו'.

ורבינו יהודה החסיד ז"ל בספר חסידים (סי' קנ"ג) כתב, מצינו בתורה שכל מי שיכול להבין אע"פ שלא נצטוה נענש עליה על שלא שם על לבו וכו' עש"ב. והיינו נמי טעמא שבן נח מוזהר על צער בעלי חיים, וכמפורש בספר חסידים (סי' תרס"ו).

דף ס"ג ע"ב

למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שבינו, וק"ל.

והנה ליצנותא דעבודה זרה, הכוונה שאומר גירי בעיני דשיטנא. וכן הלשון במס' קידושין (פא.) רבי מאיר הוה מתלוצץ בעוברי עבירה, יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בהך גיסא דנהרא, לא הוה מברא, נקט מצרא וקא עבר. כי מטא פלגא מצרא שבקיה, אמר: אי לאו דקא מכרזי ברקיעא הזהרו בר' מאיר ותורתו, שויתיה לדמך תרתי מעי. ר' עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה, יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בריש דיקלא, נקטיה לדיקלא וקסליק ואזיל. כי מטא לפלגיה דדיקלא שבקיה, אמר: אי לאו דמכרזי ברקיעא הזהרו ברבי עקיבא ותורתו, שויתיה לדמך תרתי מעי.

אמנם לגבי עבודה זרה אמרינן לקמן (סנהדרין סד.) דבטלו ליצרא דעבודה זרה, וממילא מותר להתלוצץ בעובדי עבודה זרה. וזה אפילו מצוה כדאי' בגמ'. וזה הכוונה כל ליצנותא אסירא, דלא להתגרות ביצר הרע אלא צדיק גמור, משא"כ ביצרא דעבודה מותר.

אמר רב נחמן: כל ליצנותא אסירא, חוץ מליצנותא דעבודה זרה דשריא. במגיד משנה (פ' כי תצא) מביא כ"ק אבי אדמו"ר הגה"ק זי"ע, א"י כי תצא למלחמה במלחמת היצר, וכמ"ש הבעלי מוסר הרבה מזה. אלא די"ל לפמ"ש (קידושין פא.) שפלימו בכל יום ה' אומר גירא בעיניה דשטן, והי' נכנס בסכנה וכו' שאמרו לו מן השמים הזהר ואמר לו השטן שהתגרה בו יותר מפני שאמר גירי בעיני השטן. ומבואר דאסור להתגרות וללחום עם השטן שהוא היצה"ר, ואיך אמרה תורה כי תצא למלחמה על אויבך.

וי"ל דסמכה לה תורה "ואתה תבער דם הנקי מקרבך כי תעשה הישר בעיני ה'" (דברים כא:ט). וע"ז אמר, דוד המלך הרגו ליצה"ר במלחמה, שנאמר "ולבי חלל בקרבי" (תהלים קט:כב). ובגמ' (ברכות ז:) אסור להתגרות ברשעים שהשעה משחקת להם, וח"א מותר להתגרות. ומשני כאן בצדיק גמור, כאן בצדיק שאינו גמור, וצדיק גמור מותר להתגרות. וא"כ הכ"נ כי תעשה הישר בעיני ה' אלקיך, אז כי תצא

דף ס"ד ע"א

שנא דמחוסר ה"א? אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכוורבים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים. - אמרי: אין, מהוה הוה, סיועי לא מסייעא.

והיות דזה לעומת זה עשה א', וכאשר הרגו הגוריא הארי דטומאה, הכ"נ לא היה רבוצה כארי בביהמ"ק.

נפק כגוריא דנורא מבית קדשי הקדשים. אמר להו נביא לישראל: היינו יצרא דעבודה זרה. ואולי דהכי הכוונה, דבבית שני אמרו (ימא כא:) רבוצה כארי? והתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים: אני ראיתיה, ורבוצה ככלב! לא קשיא, כאן במקדש ראשון, כאן במקדש שני. ובמקדש שני מי הואי? והאמר רב שמואל בר איניא: מאי דכתיב "וארצה בו ואכבד" (חגי א:ח), וקרינן 'ואכבדה'. מאי

מערכת המשנה

ליקוטים קצרים מתוך שו"ת משנה הלכות ושאר ספרי רבינו הקדוש זי"ע
נערך ע"י הרב מרדכי צבי גינזבורג | אין ללמוד מכאן הלכה למעשה

סנהדרין ע"ב ע"ב

במסגרת דף היומי

הבעה"ב, ומה"ט מותר לכל אדם להרגו להציל הנרדף מן הרודף.

ונפ"מ גדול יש ביניהם, דהבעה"ב מותר להרגו, דבר קטלא הוא אף אם יכול להצילו באחד מאיבריו (ובמנ"ח מסתפק בזה). משא"כ אחרים דמותרים להרוג הבא במחנתת הוא מדין רודף, וגבי רודף אם יכול להצילו באחד מאיבריו אסור להרגו, וההורג את הרודף כשיכול להצילו באחד מאיבריו והתרו בו - חייב מיתה.

דהרמב"ם (פ"ט מהל' גניבה ה"ח) כתב דהבא במחנתרת או גנב שנמצא בתוך גגו של אדם או בתוך חצירו או קרפיו, בין ביום בין בלילה. ולמה נאמר מחנתרת, לפי שדרך רוב הגנבים לבוא במחנתרת בלילה.

וכתב עליו הראב"ד ז"ל בהשגות, א"א [אמר אברהם] איני נמנע מלכתוב את דעתך, שני"ל אע"פ שדרשו חכמים 'אם זרחה עליו השמש' (עי' שמות כ"ב) דרך משל - אם ברור לך הדבר כשמש שלא בא על עסקי נפשות וכו' אעפ"כ אינו יוצא מידי פשוטו, ביום אינו רשאי להרגו, שאין גנב בא ביום אלא אם יכול להשמיט שומט ובורח, ואינו מתעכב לגנוב ממון גדול ולעמוד על בעליו להרגו, אלא גנב בלילה מפני שהגנב יודע שהבעה"ב בבית אז בא להרוג או ליהרג. אבל גנב יום אין בעה"ב מצוי בביתו

תנו רבנן: (שמות כ"ב:א) 'והוכה' - בכל אדם, 'ומת' - בכל מיתה שאתה יכול להמיתו. בשלמא, 'והוכה' בכל אדם - איצטריך, סלקא דעתך אמינא: בעל הבית הוא דקים ליה, דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, אבל אחר לא. קא משמע לן דרודף הוא, ואפילו אחר נמי.

הנה נשאל לרבינו (שו"ת משנה הלכות ח"ט סי' שמ"ג) ממה דאיתא (כתובות לד:): גנב וטבח במחנתרת פטור מלשלם, שאם אין גניבה אין טביחה ואין מכירה. ופירש"י, וטבח במחנתרת עצמה, דהיא שעתה בר קטלא הוא אי הוה אשכחיה בעל הבית, כדכתיב 'אין לו דמים', ע"כ. משמע מדברי רש"י דדוקא בעה"ב מותר להרגו ולא אחר.

והשיב רבינו דרש"י לאו לדיוקא קאתי לומר דדוקא בעה"ב מותר להרגו ולא אחר, אלא דיבר בהווה, שכן הוא הדרך שבעה"ב הוא שמוצא במחנתרת, דאיניש אחרינא מאי בעי התם במחנתרת.

דהנה באמת אף דכל אדם מותר להרגו, מ"מ חילוק יש בין בעה"ב לבין אחרים, דבעה"ב שמוותר להרגו הוא מטעם דהבא להרגך השכם להרגו (ברכות נח.). אבל אחרים המותרים להרגו אינו אלא מדין רודף, שאם הבעה"ב ימצאנו ויעמוד על ממונו יהרגנו, נמצא דהו"ל רודף אחר

וימצאנו ויהרגנו, ואפ"ה בא במחתרת. וז"ש רש"י דההוא שעתא בר קטלא הוא אי הוה אשכחיה בעה"ב. ובעי בעה"ב דוקא, דאם לא הי' באופן שיכנס הבעה"ב, לא הי' בר קטלא. ולכן דייק רש"י ז"ל בעה"ב, דבו תליא מילתא, אבל בודאי גם אחרים מותרים להרגו משום רודף.

ושמוטה בעלמא הוא, ע"כ. נמצא לפ"ז לדעת הראב"ד אם לא ידוע שהבעה"ב נמצא בבית באופן דאפשר להשמיט, גברא לאו בר קטלא הוא.

ולפ"ז אתי שפיר מאד דברי רש"י, דהוא ז"ל נמי מפרש מוחתרת דוקא, א"כ ע"כ מיירי באופן שהבעה"ב מצוי בבית ואפשר שיבוא

מצבת הגה"ק רבי מרדכי פוגרמנסקי זצוק"ל בבני ברק

הילולא דצדיקיא

הגה"ק רבי מרדכי פוגרמנסקי זצוק"ל

כ"ה שבט תש"י

רבינו מרדכי נולד בשנת תרס"ג (1903 למס'), בעיירה טברייג (Tauragė, Lithuania) שעל גבול גרמניה וליטא, לאביו ר' אליהו פוגרמנסקי ז"ל, שהיה יהודי פשוט וצנוע שהשתכר לפרנסתו ממלאכת האפיה, ולאמו מרת ביילא ע"ה, בתו של הגאון רבי חיים סג"ל יאנובר זצ"ל, שהיה ידוע כאחד מגאוני ליטא, ובעל מח"ס אורח לחיים.

ימי נעוריו

בעודו ילד רך בשנים, הכיר בו רב העיר הגאון רבי אברהם אהרן בורשטיין זצ"ל כבעל כשרון גדול. ומסופר: פעם שלחתו אמו אל רב העיירה לשאול שאלה. מתוך דבריו למד הרב כי ילד חריף הוא. ושאלו: "היכן אתה לומד?" השיב הילד: "איני לומד כלל וכלל אצל מלמד". קרא הרב לאמו, ותבעה על הפקרת הבן. אך זו התנצלה: "מה נעשה וה'מלמד' חרץ את דינו כמי שאין בכוחו ללמדו אלף בית, היות והאותיות אינן נתפסות בראשו".

זימן הרב את המלמד, ויעץ לו: "בוא אשכילך פשר דבר, אתה שוטח לפניו עמוד (page) גדוש באותיות, ומראה לו באצבע על אחת מכולן, אלא שאגב חריפותו הילד אינו מצליח לכוון ולראות אות זו בפני עצמה, היות וברוב כשרונו הוא מביט בכל האותיות וקולטן בבת אחת. לכך איעצך עצה, נסה להורות לו את אותיות האלף בית כל אחת בנפרד - אות אחת לכל עמוד, ואז תצליח". שמע המלמד לעצתו, ואכן הילד החל לעשות חיל ברכישת הקריאה עוד יותר מכל בני גילו.

בגיל שנים עשר בערך, הוא עזר לאביו בניהול החנות, וגם למד בבית ספר בעיר. וכאשר שאלו אותו שאלות קשות בחשבון, היה ממש לפלא כיצד השיב מיד על כל שאלה. בהיותו כבן ארבע עשרה, נזדמן הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל לטברייג, ופגש את רבינו. הוא הבחין מיד כי לפניו בעל כשרון נדיר, שיכול לצמוח לאילנא רבא, והמליץ לפני אביו לשלחו למספר חודשים ללמוד בקעלם (Kelmė, Lithuania) [מרחק של 35 מייל].

כשהיה צריך לחזור לביתו, פנה אל רבי אליהו בבקשת עצה, מכיון שברצונו להשאר בלימוד התורה, וחושש הוא שמא אביו ישלחהו ללמוד בברלין (Berlin, Germany), אין הוא רוצה יותר לקחת כסף מאביו, כדי שלא יהיה תלוי בדעתו. רבי אליהו הסכים עמו, ושלחו ללמוד בשיבת טעלז (Telšiai, Lithuania) [מרחק של 35 מייל]. בהגיעו לטעלז נתפרסם חיש מהר כעילוי מופלא. ובהיותו עוד תלמיד צעיר, הרכינו גדולי התלמידים ראשם לחידושי תורתו של העילוי.

מדרגותיו

כשנפטר הראש ישיבה, שמעו רבינו שרוצים למנותו כר"מ, אולם מחשש לפגיעה בראשי

הישיבה האחרים, עזב את טעלז ועבר לקובנא (Kaunas, Lithuania) [מרחק של 110 מייל], שם התפרנס במשך זמן מה משיעורים פרטיים, וחסך את הכסף שהרויח. לאחר שצבר קצת מעות חזר לטעלז, ושכר לעצמו חדר. תלמידי הישיבה היו באים לחדרו, והוא היה אומר לפנייהם שיעורים ושיחות. כשאזל כספו חזר שוב לקובנא, ולימד שיעורים פרטיים עד שצבר שוב כסף, וחזר לטעלז, וכך עשה מספר פעמים, וכל זה מחמת צניעותו ומידותיו כאשר חשש פן יפגע ח"ו בראשי הישיבה בטעלז.

כאשר האריך בתלמודו בלילות החורף הארוכים, והיה ירא פן תחטפנו תנומה, השעין את מצחו על החלון שעליו נתאספו פתיתי קרח. גם כאשר עלה על יצועו לשכב, היה זה בבחינת הכרח לא יגונה, ועד אשר אחזתו תנומה, לפעמים במשך מספר שעות לא פסק מלצלול בים אדירים. הוא היה נוהג לקום ממיטתו באמצע הלילה ליטול ידיו לומר ברכות התורה, ולהמשיך ללמוד. כשהתעייף חזר לישון, ושוב קם ללמוד.

כגדולתו בתורה כך גדולתו ביראת ה'. בהיותו עדיין תלמיד בישיבה, הנהיג לעצמו פרישות יתירה בדרכי עבודת ה'. פעם הגיע בשבת בבוקר לבית המדרש, והשער בחוץ היה נעול, הוא ניסה לדלג מעל הגדר, אך נפל על הקרקע ורגלו נשברה. יסוריו היו נוראים, עד שלא יכול היה לזוז ממקומו, ונשאר מוטל על הארץ. כשהגיעו ראשוני המתפללים, ומצאוהו מוטל על הקרקע, רצו מיד לקחתו לבית החולים, אך הוא סירב באומרו, כי פיקוח אבר אינו דוחה שבת. רק לאחר שקראו לאחיו שהיה רב בקרבת מקום, והלה גזר עליו בגזירת אח בכור, שיסכים להתפנות לבי"ח, הסכים, לאחר שאחיו טען כי אין זה רק פיקוח אבר, אלא פיקוח נפש ממש.

עוד מסופר, כי כאשר היה אוכל בישיבה, היה שופך מים על השולחן סביב הלחם, כדי שח"ו לא יגיעו נמלים מהספרים לחם. (היא שיחתי ח"ב)

בתקופת היותו בשווייץ (Switzerland) לצרכי ריפוי (ונפטר שמה, עי' לקמן דף ל"ח), לא הסכים רבינו לשהות בבית החולים מחשש רחוק של יחוד, עד שסידרו עבורו סידור מיוחד שבדאי לא יגיע לידי יחוד. ומסופר, שפעם קפץ דרך החלון בין רגע, מפני שחשש לאיסור יחוד.

פעם שאל רבינו מיהודי: "מה השעה?" הוא הציץ בשעון העיר, שהיה תלוי על כנסייה נוצרית, רבינו נרתע ואמר לו: "אל תגיד לי - אסור ליהנות מעבודה זרה".

פעם אמר רבינו להרה"ח רבי יאיר שווארצמאן צ"ל שהראש כואב לו, ואינו יכול להתרכז עכשיו בלימוד, ולכן רוצה לצאת עמו לטייל קצת ולשוחח, כי היה אוהד של חסידים. אמר לו רבי יאיר: "אני יודע למה כואב לכם הראש, כי כל הלילה אתם לומדים ואינכם הולכים לישון. ואני יודע זאת בבירור, כי החדר שלי הוא מתחת לחדר שלכם, והתקרה הוא מקרשים, וכשאתם הולכים בחדר שלכם שומעים אותה היטב". הצטער רבינו על כך ואמר: "אוי לי, אוי לי, שאני מפריע לך את השינה". השיב לו: "שלא איכפת לי על השינה שלי, ואדרבה אני מרגיש לעצמי זכיה, שראש הישיבה נמצא ממעל לחדרי, ומטייל בעולם התורה. ורק לטובתכם אני דואג, כי כל הלילה אתם ערים, ואח"כ יש לכם כאבי ראש". ומני אז לא שמעו אותו עוד, ואפילו פסיעה קטנה לא שמעו עוד. (יהי אור תר"ו)

בשנת המלחמה

בשנת תרצ"ט (1939 למס') עננים קודרים וכבדים כיסו את שמי אירופה, קולות מלחמה נשמעים ברמה, מי יודע מה יולד יום. בתקופת המלחמה שהה רבינו בגיטו קובנא. שם בסמוך לדירה יסדו בית כנסת, בפרוזדור ארוך וצר התאספו עשרות יהודים שלוש פעמים ביום למניינים. שם גם התקיימו שיעורי תורה. ניתן להגדיר את המקום כ'גן העדן' של הגטו. האור הרוחני שבקע ממנו האיר את חשכת החיים בגטו. (יסר יסרנו ח"ב)

פעם אמר לאחד מתלמידיו: "התדע מה רצון ה' עתה מאתנו"? הוא מוטיב והוא מפרק: "להראות לנו בחוש שאי אפשר להתקיים בלי עזרתו אף יום אחד, כפי שאתה רואה בעיניך עתה".

עוד בענין זה מסופר: פעם שאל רבינו, "איך יתכן שמסביב לגטו עומדים אנשי הס"ס עם חבריהם הליטאים הרוצחים הפרטיזנים (partisans) והאוקראינים, ובידיהם רובים (guns), והם אינם יורים בנו - הרי לרצוח יהודי זו מצווה בעיניהם, חיינו הפקר גמור, מי מעכב בעדם?" תיכף אמר רבינו: "עד היום הזה אני רואה שעל כל עמוד ועמוד בגדר התיל של הגטו עומדת השכינה הקדושה, ושומרת עלינו ועל כל אחד ואחד מאתנו, כדי שלא יוכלו לרצוח אותנו, 'וצדיק באמונתו יחיה' (חבקוק ב:ד).

סיפר אוד מוצל מאש גטו קובנה, הרב יצחק אלחנן גיברלטר (Gibraltar): "לא פעם כשהייתי הולך בשליחות הנהלת הגטו כדי למסור הודעות מטעם המשרד, הייתי פוגש את רבינו מסתובב בשטח הפקר בסוף הגטו, אשר היה מקום סכנה, אפילו אני שענדתי סרט ירוק (green ribbon), והייתי כביכול מיוחס משאר אנשי הגטו, נמנעתי מללכת לשם בשל הסכנה. כשראיני אותו מסתובב שם, שאלתי בחוצפתי מעשה ילדות: "מה כבודו עושה כאן"? והוא ענה לי, שבמקום זה קל לו יותר ללמוד, ואין מפריעים לו, היות שבבתים בגטו גרו בחדר אחד משפחות שלימות הפריעו לו הדבר ללמוד, והוא מצא לעצמו מקום בו למד ש"ס בעל פה, כשהוא מהלך שעות במקום זה, בלי פחד. כפי שדרש כן קיים, הוא הרגיש שהשכינה הקדושה חופפת על כל עמוד שבגדר הגטו. יש מי שנמצא בעמדת שמירה והא שומר עלינו, אז מדוע יש לפחד.

(יסר יסרנו ח"ב)

בדרך כלל סירב רבינו ליהנות ממתנת בשר ודם, היה לו חשש שמא נרכשו הדברים בכסף שאינו כשר. ואף אם נזקק לדברים חיוניים ביותר, לא נאות לקבלם, עד אשר בירר שנקנו בכסף כשר, כך חי גם לפני המלחמה, ואת צרכיו המינימליים קיבל רק מיחידי סגולה שכספם הגיע לידם ביושר על פי דיני התורה. בנוסף לכך התנה, שכל מצרך או תבשיל שנותנים לו, יהיה רק זה שנסחר באמצעי תשלום שהיה ברשות בעל הבית עוד לפני המלחמה. כגון בהחלפת בגד או דבר אחר שהיה ברשות בעה"ב טרם המלחמה, ולא ממה שהיה שייך לקדושים שנרצחו או מכסף שהורוח מייצור דברים בגטו.

במפעל לנעליים מיוחדות, היה יהודי אחד ממנהלי מחלקת העורות והסנדלריה, שהעסיק מאות אנשים, ושמו ר' בערל פרידמן. כל החרדים ובני התורה התחילו לעבוד אצלו, והגרמנים לא היו נוכחים במקום. מפעם לפעם היו באים לערוך ביקורת, הפקידים של משרד העבודה

שעמדו בשער היו מודיעים להם טלפונית, ואז נכנסו כולם למצב הכן (standby). לכל אחד היה כסא מודל ברזל של נעל (shoe anvil), ושאר הדברים שצריך סנדלה. הם לקחו נעליים בעיקר מגפים (boots) של הגרמנים, ועשו עצמם (pretended) מתקנים אותם. ברגע שנכנסה הביקורת של הגרמנים כולם עבדו. בשאר הזמן נתן ר' בערל לעשות מנינים לתפילה וללמוד תורה ושיחות מוסר. המקום הפך לבית מדרש ממש, ובשבתות ובחגים היו מנינים. היתה לו קבוצת סנדלרים מומחים שעשו את רוב העבודה במומחיות, והם סיפקו את כל התוצרת שהגרמנים דרשו.

פעם פגש רבינו יהודי שומר תורה ומצוות, ושאל אותו היכן הוא עובד. הוא הראה לו את כרטיס העבודה. רבינו הבחין שהוא מוכרח ללכת בשבת, ומיד קרע את הכרטיס. האיש כמעט התעלף במקום, כנראה מקום העבודה היה טוב עבורו, וכנראה שזוהר לא לעשות מלאכות בשבת. אולם רבינו אמר לו שיש מקום עבודה שאין בו חילול שבת כלל, והוא אצל ר' בערל פרידמן, הלך אליו והוא יקבל אותך". אותו יהודי הלך אליו, ואמר לו שרבינו שלח אותו. ההערצה אל רבינו היתה כל כך גדולה שר' בערל קיבלו מיד לעבודה. כך דאג רבינו שכל שומרי תורה ומצוות ילכו לעבוד אצל ר' בערל, ולא יצטרכו יותר לעבוד בשבת.

הצלת רבינו

בדירתם של משפחת קובלסקי, התכנסו הרב אברהם יצחק וינקלשטיין, שידו לא משה מיד רבו - רבינו, הגאון רבי מרדכי צוקרמן, בחור נוסף תלמיד ישיבת סלבודקה (Vilijampolė, Kaunas, Lithuania), ובני משפחת קובלסקי. הם באו להתייעץ עם רבינו, ולשמוע מפיו מה לעשות בשעות טרופות אלו - האם להצטרף מיד לטרנספורט הגדול שיוצא מהגטו כבר באותו היום, יחד עם הנהלת הגטו וד"ר אלקס ביניהם, או אולי להתחבא בגטו. השאלה היתה גורלית - לא ידעו אם יעד (destination) המשלוח הוא למחנות עבודה בגרמניה, או ל'פורט התשיעי' (9th Fort of the Kaunas Fortress), שאם כך עדיף להתחבא במקום כלשהו בגטו - מחבוא מוכן מראש לא היה.

בעוד רבינו שקע במחשבות, והנה נשמעו צעקות העולות מן הרחוב, דיירי הבית הסתכלו דרך החלון, ולפניהם נתגלה מראה איום: במגרש היציאה נאספו עשרות יהודים טיפין טיפין, וברקע נשמעו שאגות הגרמנים, המחייבות את כל השוהים עדיין בבתים לצאת מיד, ולהתאסף במגרש. הנאצים החלו לרוץ לבתים ולערוך חיפושים, ולהוציא את כל מי שניסה להתחבא. כששמע רבינו שהגרמנים חוטפים יהודים מן הבתים, מיד פסק לכל השוהים במחיצתו, שזו אקציה למוות ח"ו, ולכן עליהם להתחבא במהירות.

רבינו יעץ לפתוח את כל הדלתות של חדרי בית הכנסת הסמוך לדירתם, וכן את דלת הכניסה שלהם ולהתחבא מאחורי הוילון שהיה תלוי בין הדלת לארון בגדים קטן. הוילון היה קבוע בחדר, כדי שיוכלו להתלבש בצניעות. העצה התגלתה עד מהרה כנס הצלתם - הגרמנים נכנסו לבנין בסערה, כשנשקם דרוך בידם. אך משראו שכל הדלתות פתוחות לרווחה, הבינו שדיירי הבית עזבו את המקום, ופנו למגרש. הם עזבו את המקום ופנו לבית אחר.

לאחר שהשתתקו צעקות הגרמנים, הורה רבינו לחפש מחבוא בונקר, או מקום מסתור אחר, כיון שהשהות במחבוא המאולתר (makeshift hideout) הינה בחזקת סכנה. אך יצאה ההוראה

מפיו, וכבר יצאו הגאון רבי מרדכי צוקרמן ורבי אברהם יצחק וינקלשטיין לחפש מסתור בטוח יותר בבנין מגוריהם, שהיה ריק מיושביו. כעבור דקות ארוכות מצאו השנים מקום בקומה שתחתיהם - חדר ארוך וצר שנבנה במיוחד כמקום מסתור, אורכו היה כשלושה מטרים ורוחבו כמטר וחצי (approx. 10'x5'). אויר לא היה בחדר הכניסה, אל המסתור היתה דרך פתח קטן שהיה סמוך לרצפה, וארון בגדים קטן הסתיר את פתח הכניסה למחבוא.

כשעסקו הגרמנים בשריפת בתי העץ של הגטו, נשמע לפתע פיצוץ חזק בתוך הבנין שבו הסתתר רבינו. הוא שלח את רבי מרדכי צוקרמן ורבי אברהם יצחק וינקלשטיין לברר מה אירע לבנין שלהם. משיצאו נוכחו לדעת שהגרמנים פוצצו את הבנין הגדול על ארבעת קומותיו. הבנין הגדול התמוטט מן הפיצוץ, אולם בחסדי שמים המקום שבו התחבאו באמצע הבנין נותר שלם. השנים שמעו את הגרמנים משוחחים ביניהם על כך, שבעוד דקות ספורות הם מתכוננים לפוצץ את החלק שנשאר שלם, ומיד שבו השנים וסיפרו לרבינו את אשר שמעו. ורבינו אמר להם שאסור להישאר במקום, וצריך מיד לברוח.

היעד הבא היה להתגנב דרך גדר התייל (barbed wire fence) של הגטו, ולברוח דרכו ליד בור הסידי שבו גידלה הנהלת הגטו תפוחי אדמה, השיחים (bushes) כבר היו גבוהים דיים כדי להוות הסוואה (camouflage) למסתתרים בינותם. רבינו הציע לזחול על האדמה בין השיחים של גידולי תפוחי האדמה כדי להגיע לגדר, ומשם יחפשו דרך לעבור את הגדר ולברוח מהגטו. מקום המפגש אחר כך יהיה שפת נהר הויליי (Neris River), שם גדלים שיחים גדולים, שיסתירו אותם לבל יתגלו. רבי מרדכי צוקרמן והרב אברהם יצחק וינקלשטיין הצטרפו לרבינו, ועברו יחד את גדר הגטו דרך גידולי תפוחי האדמה. משפחת קובלסקי לא הסכימה לרעיון, מר קובלסקי טען שהוא רואה בבריחה זו סכנה גדולה, אלא יש ללכת בצורה גלויה לשער הגטו השני שהיתה סמוכה לנהר הויליי, ולהציע (offer) לשומר הגרמני את שעון הזהב שלו בתמורה להיתר יציאה מן הגטו.

רבינו הגיע עם קבוצתו לגדר, ועברו אותה בקלות. לאחר שראה רבי מרדכי צוקרמן שהמעבר התאפשר בקלות, ביקש לחזור לגטו ולקרוא למשפחת קובלסקי להצטרף אליהם. בכל הגטו היתה עדיין שמירה חזקה, שתפקידה היה לשמור על השרידים שלא יברחו, הוא לא הצליח למצוא אותם. משחזר רבי מרדכי צוקרמן, ראה לתדהמתו את הנס הגדול, במקום שבו עברו מקודם ישן גרמני איש הס"ם במרפסת הבית, כשמכונת היריה (machine gun) בידיו. בינתיים כבר הלכה משפחת קובלסקי בחושך לכיוון שער הגטו. הם צעקו לשומר בגרמנית, אך אף אחד לא ענה להם, הם פתחו בעצמם את שער הגטו, והלכו עד לנהר הויליי כדי להצטרף אל רבינו. גם להם אירע נס נורא, שהלוא הגרמנים שמרו בכל מקום בגטו, כנראה הגנה עליהם זכות הכנסת האורחים שלהם, במשך מחצית השנה שבה שהה רבינו בביתם.

כעבור שלושה שבועות השתחררה קבוצה מן הגרמנים בחסדי שמים, ורבינו חזר לקובנא. הצליחו להשיג עבור רבינו תעודה מזוייפת, ע"מ שיוכל למלט את עצמו מרוסיה. זיוף התעודה היה ניכר, וגם התמונה לא התאימה לתואר פני רבינו, אולם למרות זאת החליט להסתכן ולנסות לצאת מארץ הרשע. הוא עלה לרכבת הנוסעת לגבול פולין רוסיה. בהגיעו לגבול היה עליו לעבור ביקורת תעודות. שני שומרים עמדו לפניו. הראשון התבונן בתמונה שבתעודה וברבינו,

ולא הצליח למצוא דמיון בין השניים. הוא העביר את התעודה לחבירו, שגם הוא כמובן לא מצא את הדמיון שלא היה. ברוב רוגזם וכעסם החלו השומרים לנבל את פיהם, להשפיל ולקלל, ותוך כדי זה נתנו לרבינו את התעודה חירוזהו ללכת.

בתקופה זו היה בוילנא (Vilnius, Lithuania) רופא ששימש כמוהל. הרופא 'הצטיין' בחוסר אהדתו לתורת ישראל, ולכן הביאו החררים לדבר ה' מוהל ממינסק (Minsk, Belarus). (כשנודע לרבינו אודות המוהל שבא ממינסק, שיגר את בקשתו שיועילו להרשות למוהל לבוא לקובנא למספר ימים. כשהגיע המוהל לקובנא, סובב עמו רבינו בעיר ובסביבתה בכדי למול את הילדים, אשר עדיין לא נכנסו לבריתו של אברהם אבינו ע"ה.

באחת מן הפעמים שיצאו מחוץ לעיר, תעו רבינו והמוהל בדרכם, והגיעו למקום שאינם מכירים. אמר המוהל: "תעינו בדרך". מיד אמר לו רבינו: "א איד בלאנדזעט נישט" [יהודי אינו תועה]. ואמר לו פירוש על הפסוק (בראשית כא:יז) "ותלך ותתע במדבר באר שבע", ומביא רש"י בשם המדרש: חזרה לגילולי בית אביה. ולכאורה נשאלת השאלה, היכן מרומז דבר זה בפסוק. וההסבר הוא, כי מי שמאמין בהשי"ת לעולם אינו תועה, מאמין הוא שכל מקום שתדרוך כף רגלו שמה - שם מקומו בו הוא צריך להיות. וכמאמר חז"ל (סוכה נג.) רגלאין דבר איניש אינן ערבאין ליה. ואם הפסוק מגדיר את הליכתה של הגר במדבר בלשון 'תועה', בודאי שהיא כבר חזרה לגילולי בית אביה, ואין היא עומדת באמונתה כמו בביתו של אברהם אבינו. כשסיים את דבריו הופיע לפתע יהודי שחיפש אחר מוהל למול את בנו. ומיד אמר המוהל: "עכשיו אני מבין מה שאמרתם, אז א איד בלאנדזעט נישט".

בראשית הישיבה

רבינו הגיע לצרפת, והתגורר בבאיי (Bailly, France) אשר על יד פאריז [מרחק של 15 מייל], שם הוא יסד את ישיבתו. ביחד עמו כהן בראשות הישיבה הגאון הג"ר אברהם אליהו מייזעס זצ"ל.

רבינו התחתן בגיל מבוגר מאד, כי לכל מדוברת גילה שתי הודעות, והיה אומר לה שתדע שהוא אינו בקו הבריאות, וגם לא יוכל לפרנס את הבית, והיה אומר זאת כדי שלא יהיה מקח טעות. בשנת תש"ט (1949 למס') נשתדך רבינו עם זוגתו, אשר למרות היותו ידוע חולי, היא הכירה בגודל רוממותו ופרישותו, באמרה שהיא מוכנה לקבל על עצמה לעמוד לימינו, ולו רק למשך שנה אחת. זמן החתונה נקבע לר"ח אדר. לאחר החתונה הוא עבר להתגורר בוורסאי (Versailles, France) הסמוכה [מרחק של 5 מייל].

לכל אחד ואחד מצא רבינו את השפה הנכונה, כאשר בדיבורו מחדיר הוא יראת שמים טהורה. סיפר הגרמ"ג, כאשר התארח אצלו רבינו, היה מנהגו עם הכנסו הביתה, לקחת את הילד בן החמש, להושיבו על ברכיו ולדבר עמו. למאזין מרחוק היה נדמה שדבריו הם פטפוטי דינוקא, אולם מי שהקשיב היטב לדברים, נוכח לדעת איך ספוגים היו במדרשי חז"ל ואגדותיהם, כשהוא נוטע ומשריש בלב הילד יראת שמים ואמונה צרופה וטהורה.

דאגתו לתלמידיו היתה עצומה, כמו אב המשגיח על בנו, ודואג לכל שלב ושלב בדרכי התפתחותם, בוחן כל תנועה ופעולה מפעולתם, ומשגיח על כל מעשיהם. כך ראו אצל רבינו בדאגתו לתלמידיו. סיפר הגרמ"ג, פעם בבין הזמנים ראה אותו רבינו קורא בספר של הוגה

דעות מפורסם מגדולי המחשבות האנושיות. רבינו התעניין לפשר מעשיו, ולאחר ששמע את תשובתו, נאנח ואמר: "אמור נא לי המצאת בו דבר טוב ויועיל, הלא במאמר אחד של חז"ל אפשר למצוא יותר מכל האמיתיות הנמצאות בכל ספרות המחשבה האנושית. הנה זה כג' חדשים שאני נמצא תחת רושם של מאמר אחד מוחז"ל במדרש (עי' ב"ר ס"ח י"ג) נאמר שנבוכדנצר העמיד את פסלו בבקעת דורא, והטמין בפיו את ציץ נזר הקודש, ומשום כך היה הפסל, משמיע קול באמרו 'אנכי ה' אלהיך' והיו כל העם תועין אחריו, ער שבא דניאל ושלשלו ממנו, ונשתתק, אז רגמו כל העם את הפסל באבנים. ולכאורה איך יתכן שציץ נזר הקודש יכזבו. אלא שביאורם של הדברים הוא, שכל הנמצא וקיים בבריאה הוא אך ורק מכחו יתברך. ואם יש מציאות לפסל הנעשה בידי אדם לעבודה זרה, הרי גם זו מציאות המתקיימת אך ורק מכוחו יתברך, וכל המקום לטעות הוא מכח ה'אנכי ה' אלקיך', ולכן אין זה נחשב שהציץ כיזב. וברעיון זה מתהלך אנכי זה ג' ירחים, ושרוי אני בהרגשה איך כל מוחש ומוחש בבריאה נאצל מכח ההוי' האלקית - האם מצאת בושם כעומק הרעיון הזה באיזה הגיון ומשל מדבריהם".

עוד מסופר: היה זה בעת מפגש של איש ממשכילי הדור הקודם, מלומד וידען, עם רבינו. השיחה נסובה אודות עוצם חכמתה ואמיתותה של התורה הקדושה. רבינו נשא ידו והכריז בעוז: "דע לך, כי כל חכמה וכל דבר השכלה שתאמר לי, אמצא לה מקור בתורת ישראל". "האומנם?" תמה המשכיל, וחיוך התפשט על פניו, בטוח היה כי הנה נקרתה לפניו הזדמנות פז לנצח את הגאון. אולם חיוכו נמוג עד מהרה. במשך שעה ורבע, עמד המשכיל ושלף כל מיני חכמות שבעולם, חכמות שהיה בטוח בכל ליבו שאין להן כל מקור בתורת ישראל. אולם בכל פעם הכניעו רבינו - לכל חכמה ומדע הביא מקור איתן בדברי התורה בפסוקים ובכתובים, בדברי חז"ל בגמרא ובמדרש בראשונים ובאחרונים. והמשכיל היה בולע את רוקו, ותר אחר חכמה אחרת, שגם לה נמצא מיד מקור תורני מובהק. (דרך עץ החיים פ' שופטים)

עקב יגיעתו הרבה והבלתי פוסקת בעיון המחשבה, נחלשה בריאותו, והוא נאלץ לנסוע לווינן (Vienna, Austria), שם היו גדולי הרופאים והבקיאים בפסיכולוגיה, לדרוש בהם אודות מצב בריאותו. כשנפגש עם הרופאים ודיברו ביניהם, יצאו מגדרם מרוב התפעלות. כל ידיעה ורעיון שהציגו לפניו, בחן רבינו בזוך שכלו, והיה אם מצא מקור נאמן מדברי רז"ל או מן המקראות, היה מאשר להם את הדברים, ואומר: "כי אכן כך קבעה תורתנו הקדושה", ואילו לא תאמו הדברים את דברי חז"ל, היה פוסלם על אתר, וסולל להם נתיב נאמן.

באחת השיחות הציגו בפניו הרופאים בעיה פסיכולוגית סבוכה, כאשר הרעיונות שהם משמיעים לא תאמו את דרך התורה. רבינו ביטל את דבריהם, ופתח בפניהם נתיב חדש לפתרון הבעיה, שמבוסס על דברי הגמרא. פתרון הבעיה היה נראה כה פשוט ובהיר, עד שפה אחד הסכימו לדבריו. הם ביקשו ממנו להעלות את דבריו על הכתב בשפתם וסגנונם, על מנת להפיצו ברחבי תבל אצל הרופאים והמומחים העוסקים בתחום זה, למען האיר בפניהם את הדרך.

במשך כיומיים הסתפק בשאלה, האם להסכים לבקשתם, ובכך יתקדש שם שמים, ותרום קרנה של תורה, או שמא אין זה מן הראוי שיפול דבר אחד מדברי רז"ל הקדושים והטהורים בין ספריהם המלאים וגדושים בדברי כפירה ומינות. לאחר העיון המעמיק, החליט רבינו שאין זה מן הראוי להזיל את קדושת התורה מקור התכמה.

סיפר תלמיד אחד כיצד שטח לפני רבינו את ספקותיו, האם לעבור ללמוד באמריקה, שלפי המדובר היו הוריו אמורים לגור שם, או בארץ ישראל, שהיתה נתונה בסכנת מלחמה. רבינו לא ענה לו על אתר. לאחר מספר ימים אמר לו, שאמנם אין לחוש שמא יתקרב ח"ו מיהדותו בארה"ב, אך מצד סכנת המלחמה אין נפ"מ בין אר"י לבין ארה"ב, שיכולה ליפול עליה פצצת אטום, וא"כ בודאי עדיף ללמוד באר"י. לאחר מספר ימים פגש רבינו את אותו תלמיד ברחובה של עיר, ושאל אותו, האם הוא כבר ההליט לאן פניו מועדות. כשענה התלמיד שקרוב לודאי דרכו לארץ ישראל. אמר לו רבינו שילך לישיבת פוניבז' (על שם Panevėžys, Lithuania), ויזכיר לרב מפוניבז' את ההבטחה שלו לשלוח אליו תלמידים המתאימים לישיבה, ושהוא נשלח על ידו ללמוד בישיבת פוניבז'. באותם ימים נפל רבינו למשכב, כשהוא סובל יסורים מרים וקשים, אולם אעפ"כ לא הסיח דעת מאותו תלמיד, וביקש מהגאון רבי משה ברנשטיין זצ"ל, ראש ישיבת קמוניץ (Kamyanyets, Belarus), שגם הוא הכיר את אותו התלמיד לכתוב עבורו מכתב המלצה לישיבת פוניבז', ולהזכיר במכתב שגם הוא ממליץ עליו.

אחרית ימיו

בראשית שנת תש"י (1949 למס') נחלה קשות. באותה תקופה נתגלה רבינו במלוא זוהרו, במצבים הקשים ביותר אותם עבר, לא חל שינוי בהנהגתו, ביגיעתו בתורה, ובאמונתו הצרופה. במוצאי שבת קודש אור לכ"ה שבט תש"י, השיב רבינו את נשמתו הזכה ליוצרו בשווייץ, והוא רק כבן מ"ו שנים. הובא לקבורה בבית החיים זכרון מאיר בבני ברק ביום א' דר"ח אדר, כאשר את מיטתו מלוים גדולי התורה, ובראשם החזו"א זצ"ל, אשר ליווה את מיטתו ער לבית החיים, תוך שאינו פוסק מלמרר בכ"י. למרות שמועד הליווה היה בראש חודש אדר, ביקש הרב מפוניבז' להספידו כד"ן חכם בפניו, ואמר: "יש בני אדם אשר הם בעלי מחשבה, אבל הוא היה בבחינת המחשבה בעצמה.

רבינו נפטר מבלי להשאיר אחריו זרע של קיימא רח"ל, ואשתו נצרכה לעשות חליצה. משנשאלה האם היא מתחרטת על הנישואין, ענתה ואמרה בתוקף: "חס ושלוש, זכיה היתה לי להיות עמו למשך זמן זה". אחר פטירתו נישאה בזיווג שני להאדמו"ר רבי חנניה יו"ט ליפא מסאסוב (Sasiv, Ukraine) זצ"ל, וממנו הקימה בית נאמן בישראל דורות ישרים ומבורכים.

על מעשה מדהים שאירע סמוך לפטירתו, סיפר ראש ישיבת באבוב בלונדון, הרה"ג ר' אברהם שטרנבוך, שהיה אחר ממקורביו. אביו של הרב שטרנבוך סבל במשך שנים רבות מכיב קיבה (ulcer), יסוריו היו תדירים ולכן נאלץ להצטייד בבקבוק מים חמים להחם תדיר את בטנו. במוצאי ש"ק האחרונה לחיי רבינו, נכנס לבקרו, וכדרכו היה עמו הבקבוק מים חמים. כשראה רבינו את הבא לבקרו, שהכיר טובה לו ולאשתו, שסייעו בידו בעת מחלתו, בירך אותו: "זאלט איהר זיין געזונט". מאותו רגע ואילך פסקו יסוריו כלא היו, ולא ידע יותר מחולי זה כל ימיו.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מקורות: קונטרס גדולת מרדכי בתוך ספר שיח יוסף ח"ב

מגיד משנה לנוער

פְּרִשְׁת מִשְׁפָּטִים

"וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשְׂרָב בְּשִׁדְּהַ טְרִפָּה לֹא תֹאכְלוּ וְגו'" (כב:ל). מֵעַן דַּאֲרָךְ פֶּאֲרָשְׁטִיין וואס שְׁטִיט דא 'אִנְשֵׁי קֹדֶשׁ' ביי די מְצוּה, וואס מיר טרעפען נישט ביי אַנדערע מְצוּוֹת. אין מְכִילֵתָא שְׁטִיט אײסִי בן יהודה האט געזאגט ווען דער אײבישטער באַנייט אַ מְצוּה אויף די יודען איז ער מוסיף אויף זיי קדושה, און מיט דעם וועט נאך שווערער די קשׂיָא, ווייל ביי יעדע מְצוּה וועט דאך פארמערט קדושה, אויב אזוי פארנוואס נאר דא זאגט די תורה 'וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי'. נאך דארף מען פארשטיין וואס שְׁטִיט בְּשִׂרָב 'בְּשִׁדְּהַ', און רש"י איז שוין מדיק אז אויף אין הויז טאר מען נישט, נאר די תורה שרייבט דער אויפן וואס טרעפט זיך מער, אז אינדרויסען קענען זיין חיות פארצוקען.

במאכלות אסורות אין הקב"ה מביא תקלה לבהמתן של צדיקים וכ"ש לצדיקים

מֵעַן קען זאגען עס שְׁטִיט אין אבות דרבי נתן (פ"ח מ"ח) אזויווי צדיקים הראשונים זענען געווען חסידים, אזוי אויך זייערע בהמות זענען געווען חסידות. די קאמפלען פון אברהם אבינו זענען נישט אריין אין א שטוב וואו עס איז געווען עבודה זרה (בראשית כד:לא). און דארט וועט דערציילט א מעשה מיט דעם אייזעל פון רבי חנינא בן דוסא, וואס מען האט איהם גע'גנב'עט, און מען האט געלייגט פאר איהם שטרוי גערשטען מיט וואסער, און דער אייזעל האט נישט געגעסען און געטרונקען. נאך זאגען חז"ל זאגען (גיטין ז, חולין ה:) אויב די בהמות פון די צדיקים ברענגט הקב"ה נישט א תקלה פאר זיי, איז אודאי נישט פאר צדיקים. שרייבט תוספות (גיטין ז. ד"ה השתא בהמתן) דוקא ביי מאכלות אסורות ברענגט הקב"ה נישט קיין תקלה פאר די צדיקים, ווייל עס איז א דבר מאוס א צדיק זאל עסען א דבר איסור.

אם תתנהגו בקדושה אין הקב"ה מביא תקלה לידיכם אפילו בשדדה

קען מען זאגען אז דאס מיינט דער פסוק 'וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ' - אויב איר וועט אייך פירען מיט קדושה אזויווי די צדיקים הראשונים, דעמאלס 'ובשר בשדדה טריפה לא תאכלו' - וועט ענך נישט אונטערקומען אן איסור, און נישט נאר אין שטוב וואס דארט איז גרינגער אכטונג געבען מען זאל נישט געשטרויכעלט ווערען מיט אן איסור, ווייל מען קען גרינגער בודק זיין, וועט איר נישט צוקומען עסען א דבר אסור, נאר אפילו אין פעלד וואס איז שווערער אכטונג געבען, וועט נישט אונטערקומען נכשל ווערען מיט אן איסור. פארדעם שטייט 'בשדדה', ווייל אין שטוב איז גרינגער זיך אפהיטען, אבער אין פעלד איז שווער אכטונג געבען. טראץ דעם זאגט די תורה צו 'טריפה לא תאכלו', אז אויב איר וועט זיך פירען בקדושה וועט איהר נישט צוקומען צו א תקלה. און דאס זאגט דער פסוק 'וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ

תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, נאר לִפְלֵב תִּשְׁלֹכוּן אֹתוֹ, אַז דורך קדושה וועט מען עניק פון הימעל אפהיטען מען זאל נישט עסקען מאכלות אסורות. (שנת תשנ"ז)

יארצייטען פון צדיקים

הגה"ק רבי מרדכי פוגרמנסקי זצוק"ל

כ"ה שבט תש"י

רבי מרדכי איז געבוירען אין יאר תרס"ג, אין שטעטל טברגי, ביים גרעניץ פון דייטשלאנד מיט ליטא, צו זיין טאטע ר' אליהו פוגרמנסקי ז"ל, וואס איז געווען א פשוטע יוד, און האט געהאט א בעקעריי. זיין מאמע איז געווען מרת ביילא ע"ה, די טאכטער פון הגאון רבי חיים סג"ל יאנובר זצ"ל, וואס איז געווען באוואוסט פון די גרויסע גאונים אין ליטא, און האט געמאכט דעם ספר ארח לחיים.

ווען רבי מרדכי איז געווען א קינד, האט דער רב פון שטאט הגאון רבי אברהם אהרן בורשטיין זצ"ל, ערקענט אין איהם זיינע גרויסע פשרונות. איינמאל האט איהם זיין מאמע געשיקט פֿרעגען א שאלה פאר דעם רב. פון זיינע ווערטער האט דער רב פארשטאנען אז פאר איהם שטייט א יונגעל וואס איז א גאון. האט דער רב איהם געפרעגט: "וואו לערנסטו?" האט דאס קינד געענטפערט: "איך לערן נישט ביי קיין שום מלמד". האט דער רב גערופען די מאמע, און האט איר אפירגעהאלטען, וואס איז זי מפקיר איהר זיהן און שיקט איהם נישט אין חדר, ער קען דאך וואקסען א גדול בישראל. האט זי זיך פארענטפערט: "וואס זאל איך טאהן - אז דער מלמד זאגט, אז דאס קינד איז נישט מסוגל צו לערנען אלף בית, ווייל ער כאפט נישט די אותיות".

דער רב האט גערופען דעם מלמד, און האט איהם געגעבען אן עצה: "קום, איך וועל דיר ערקלערען, ווען דו פראווסט איהם אויסלערנען די אותיות, ווייזט דו איהם אן עמוד פול מיט אותיות, און דו ווייזט איהם מיט דעם פינגער נאר אויף איינעם פון די אותיות. און ווייל דער יונגעל איז אזא גאון, קען ער זיך נישט מצמצם זיין נאר קוקען אויף דעם אות וואס דו ווייזט איהם, ווייל ער כאפט אלע אותיות אויף איינמאל. פארדעם זאג איך דיר א עצה - פראוואו איהם אויסלערנען יעדער אות עקסטער - נאר איין אות אין אן עמוד, דעמאלס וועסטו מצליח זיין". דער מלמד האט געפאלגט די עצה פון רב, און האט מצליח געווען אויסלערנען דעם יונגעל די אלף בית.

נאך די וועלטס מלחמה האט רבי מרדכי געוואוינט אין קאבנא. אין יענער תקופה איז געווען אין וילנא א דאקטאר וואס איז געווען א מוהל. דער דאקטאר אבער איז געווען א מזלזל אין מצוות, פארדעם האבען די חרדים געברענגט א מוהל פון מינסק, וואס ער איז געווען אן

עַרְלִיכֶּעַר יוֹד. ווען רבי מַרְדְּכֵי הָאֵט גֶּעְהֶעֱרַט אַז דער מוהל פון מינסק קומט, האט ער איהם געבעטען אויב ער קען אויף קומען קיין קובנא, וואס איז נאנט צו ווילנא. דער מוהל איז געקומען קיין קובנא, און רבי מַרְדְּכֵי איז מיט איהם ארום געגאנגען צו די ארימיגע שטעט מאכען א ברית פאר קינדער.

איינמאל ווען זיי זענען ארום געגאנגען, האבען זיי געבלאנדזשעט, און זענען אנגעקומען צו א פלאץ וואס זיי האבען נישט געקענט. האט דער מוהל געזאגט: "אויז זענען פארבלאנדזשעט". האט רבי מַרְדְּכֵי גלייך געזאגט: "א איד בלאנדזשעט נישט". און האט איהם געזאגט פֿשט אין פֿסוק (בראשית כא:יד) "וַתֵּלֶךְ וַתִּתַּע בְּמִדְבַּר בְּאֶר שִׁבְעַ", זאגט רש"י אַז זי איז צוריק צו די עבודה זרה פון איהר טאטע. אבער לכאורה דארף מען פארשטיין, ווי איז דאס מרומז אין פֿסוק. נאר דער פֿשט איז, דער וואס האט אמונה אין השי"ת בלאנדזשעט קיינמאל נישט, ווייל ער גלייבט אַז איבעראל וואו זיינע פֿיס טרעטען, דארט איז דער פלאץ וואו ער דארף זיין. אזויווי חז"ל זאגען (סופה נג.) די פֿיס פון א מענטש זענען אַ ערב. פארדעם ווען דער פֿסוק איז מגדיר דאס גיין פון הגר אין מדבר בלשון 'תועה', מוז זיין אַז זי האט זיך געקערט צו די עבודה זרה, און זי איז אראפ פון אמונה וואס זי האט מקבל געווען אין שטוב פון אברהם אבינו.

ווען רבי מַרְדְּכֵי האט געענדיגט זאגען דעם פֿשט, איז ערשינען א יוד, און האט זיי געפרעגט אויב איינער פון זיי איז א מוהל, ווייל עס איז איהם געבוירען א זוהן, און ער דארף האבען א מוהל. האט דער מוהל געזאגט: "יעצט פארשטיי איך שוין וואס איהר האט געזאגט, אַ א איד בלאנדזשעט נישט".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

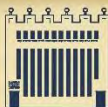
מזלָא טבאָ וגדיאָ יאָי

לידידנו הר"ר חיים בנציון קאפלוביץ שליט"א
לרגל הולדת נכדו בשעטו"מ

לידידנו הר"ר אליעזר סענדראוויטש שליט"א
לרגל נישואי בנו הבה"ח משה בצלאל עב"ג בשעטו"מ

לידידנו הר"ר משה יעקב זילבער שליט"א
והרה"ג ר' יששכר הלוי שארר שליט"א
והר"ר העניך באנדמאן שליט"א
לרגל אירוסי צאצאיהם בשעטו"מ

KHAL UNGVAR

5306 16th Avenue Brooklyn NY
(718) 851-0806

קהל אונגוואר

נתיסודה ע"י כ"ק מרן הגה"ק זצוקל"ה
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מתכבדים אנו להזמין ידידינו הנכבד הי"ו
לבוא ולהשתתף בסעודת דוד מלכא משיחא במעמד

דינער השנתי

לטובת החזקת בית מדרשנו

שיתקיים אי"ה ברוב פאר והדר
מוצש"ק פרשת משפטים
כ"ה שבט תשפ"ה לפ"ק
(FEB. 22 'מס')

באולם בית אסתר
1353 50th STREET

בשעה 9:00

המצפים לבואכם בשמחה ולשלום
גבאי ביהמ"ד

